

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут публічного управління
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

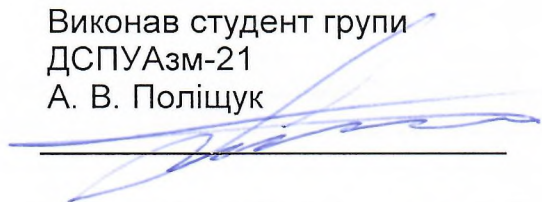
ПОЛІЩУК Андрій Віталійович

**Діяльність органів місцевого самоврядування
щодо запобігання виникненню техногенних
ситуацій. / Activities of local self-government
bodies to prevent technogenic situations**

спеціальність: 281 - Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма - Державна служба

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ДСПУАзм-21
А. В. Поліщук

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, Н. М.
Кривокульська

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"24" листопада 2022 р.

Завідувач кафедри

М. М. Шкільняк

ТЕРНОПІЛЬ - 2022

АНОТАЦІЯ

Поліщук А.В. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій. – Рукопис.

Дослідження на здобуття ступеню вищої освіти «магістр» за спеціальністю "Публічне управління та адміністрування" освітньої програми «Державна служба». – Західноукраїнський національний університет. – Тернопіль, 2022.

Робота присвячена дослідженню процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

У другому розділі проаналізовано чинну практику діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

У третьому розділі обґрунтовано напрями вдосконалення практики діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Робота розміщена на 59 сторінках, включає три розділи, список використаних джерел із 53 позицій, 27 рисунки і 9 таблиць.

ANNOTATION

Polishchuk A.V. Activities of local self-government bodies to prevent the occurrence of man-made situations. – Manuscript.

Research for obtaining the degree of higher education "master" in "Public administration" educational program "Civil Service". – West Ukrainian National University. – Ternopil, 2022.

The work is devoted to the study of the process of activities of local self-government bodies to prevent the occurrence of man-made situations.

The first section deals with the theoretical foundations of the activities of local self-government bodies to prevent the occurrence of man-made situations.

In the second section an the current practice of activities of local self-government bodies to prevent the occurrence of man-made situations.

In the third section the directions of improvement of the practice of activities of local self-government bodies to prevent the occurrence of man-made situations.

The work is on 59 pages, includes three sections, a list of used sources with 53 items, 27 figures and 9 tables.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ	
1.1. Зміст і особливості діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.....	6
1.2. Методологічні основи дослідження цивільного захисту та діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.....	11
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЧИННОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДЖУВАНИМ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ	
2.1. Характеристика організаційної системи досліджуваного органу місцевого самоврядування.....	18
2.2. Аналіз діяльності органу місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.....	25
2.3. Оцінка інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.....	33
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСЛІДЖУВАНИМ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ	
3.1. Вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакція на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування.....	40
3.2. Напрями посилення інформаційного супроводу досліджуваного органу місцевого самоврядування в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій.....	45
Висновки до розділу 3.....	51
Висновки.....	52
Список використаних джерел.....	54
Додатки.....	60

Вступ

Актуальність проблеми. Природоперетворювальна діяльність людини у сферах виробництва і послуг супроводжуються такими явищами: порушенням технології виробництва та правил експлуатації обладнання; недотриманням техніки безпеки; помилками в проектній роботі та технічній документації; аваріями на виробництві тощо. Такі явища є надзвичайними ситуаціями техногенного характеру. Вони вимагають здійснення дій в сфері цивільного захисту населення і управління цією сферою.

Цивільний захист – це система відповідних дій, скоординованих відповідно до норм, правил, інструкцій, які прописані в національному законодавстві, і виконання яких сприятиме захисту населення, територій, майна, навколишнього середовища в разі надзвичайних ситуацій [20].

Управління у сфері цивільного захисту населення під час розгортання надзвичайних ситуацій різного рівня небезпеки є одним із найбільш важливих завдань, що стоять перед державою у контексті забезпечення стійкого розвитку та національної безпеки. Таке управління є значимою компонентою діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування у сучасних умовах розвитку України. Причому, ризик утворення надзвичайних ситуацій, в тому числі, техногенного характеру, на українській території збільшується. Відповідно, зростають обсяги наслідків надзвичайних ситуацій, що актуалізує тему кваліфікаційного дослідження «Діяльність органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій».

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Питання і проблеми діяльності органів влади різних рівнів в сфері цивільного захисту, в тому числі, щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, розглядають у своїх наукових дослідженнях зарубіжні та вітчизняні фахівці, зокрема: О.Дудкіна, Т.Желюк, А.Жуковська, С.Майстро, Н.Кривокульська, М.Кулешов, Є.Литвиновський, В.Маслей, С.Павлов, Т.Попович, В.Федорчак, М.Шкільняк, E.Castillo, F.Rodriguez та ін. Разом з тим, результативна робота органів місцевого самоврядування вимагає дослідження і врахування усіх факторів впливу на їх роботу, одним із яких є техногенний чинник, а також

визначення з урахуванням цього напрямів вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Метою роботи є розвиток теоретичних положень і вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності органу місцевого самоврядування (Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради) щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Для досягнення мети роботи були поставлені і розв'язувались такі **завдання**:

- довести, що запобігання виникненню техногенних ситуацій є необхідним елементом діяльності органів місцевого самоврядування;
- обґрунтувати методологічні основи дослідження цивільного захисту та діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій;
- охарактеризувати організаційну систему Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради як досліджуваного органу місцевого самоврядування;
- провести аналіз діяльності органу місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій;
- оцінити інформаційно-комунікативну складову діяльності досліджуваного органу місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій здійснення;
- визначити напрями вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакції на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування;
- напрями посилення інформаційного супроводу досліджуваного органу місцевого самоврядування в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Об'єктом роботи є процес діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти удосконалення діяльності досліджуваного органу місцевого самоврядування

щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Для досягнення визначеної мети у роботі використовувались такі **методи дослідження**: системний аналіз (для обґрунтування необхідності здійснення органами місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій – розділ 1; для здійснення аналізу організаційної системи досліджуваного органу місцевого самоврядування – розділ 2); порівняльний аналіз (для співставлення чинного і модернізованого процесу діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій – розділи 2, 3); структурний аналіз (для визначення структури механізму здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій – розділ 2); факторний аналіз (для виявлення чинників, що обумовили потребу вдосконалення механізму здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій – розділи 2, 3).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розвинуті у роботі теоретичні положення та сформовані практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій можуть бути використані у роботі Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради.

Апробація. Результати роботи апробовані на всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України» (Тернопіль, 31.05.2022 року) та у роботі VII Науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю «Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі» (Тернопіль, 21.10.2022 року) [26-27].

Структура та обсяг роботи. Робота розміщена на 59 сторінках, включає три розділи, список використаних джерел із 53 позицій, 27 рисунків і 9 таблиць, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ

1.1. Зміст і особливості діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Природоперетворювальна діяльність людини у сферах виробництва і послуг супроводжуються такими явищами: порушенням технології виробництва та правил експлуатації обладнання; недотриманням техніки безпеки; помилками в проектній роботі та технічній документації; аваріями на виробництві тощо. Такі явища є надзвичайними ситуаціями техногенного характеру. Вони вимагають здійснення дій в сфері цивільного захисту населення і управління цією сферою.

«Цивільний захист – це система відповідних дій, скоординованих відповідно до норм, правил, інструкцій, які прописані в національному законодавстві, і виконання яких сприятиме захисту населення, територій, майна, навколишнього середовища в разі надзвичайних ситуацій» [20].

Управління у сфері цивільного захисту населення під час розгортання надзвичайних ситуацій різного рівня небезпеки є одним із найбільш важливих завдань, що стоять перед державою у контексті забезпечення стійкого розвитку та національної безпеки. Таке управління є значимою компонентою діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування у сучасних умовах розвитку України. Причому, ризик утворення надзвичайних ситуацій, в тому числі, техногенного характеру, на українській території збільшується. Відповідно, зростають обсяги наслідків надзвичайних ситуацій.

У Кодексі цивільного захисту України надано таке тлумачення поняття надзвичайна ситуація (НС): «надзвичайною ситуацією є стан на певній території або суб'єкті господарювання на ній чи водному об'єкті, що відзначається порушенням нормальних обставин життєдіяльності мешканців, зумовлений аварією, катастрофою, пожежею, стихією, епізоотією, епіфітотією, епідемією, використанням засобів ураження чи іншим

небезпечним явищем, що може спричинити (спричинив) утворення загрози життю чи здоров'ю громадян, стати причиною значного числа постраждалих і загиблих, отримання великих матеріальних збитків та, крім того, неможливості проживання громадян на такій території або об'єкті, а також ведення на ній господарства» [11].

Різновидом НС за критерієм сфери виникнення є техногенні ситуації (рис. 1.1).

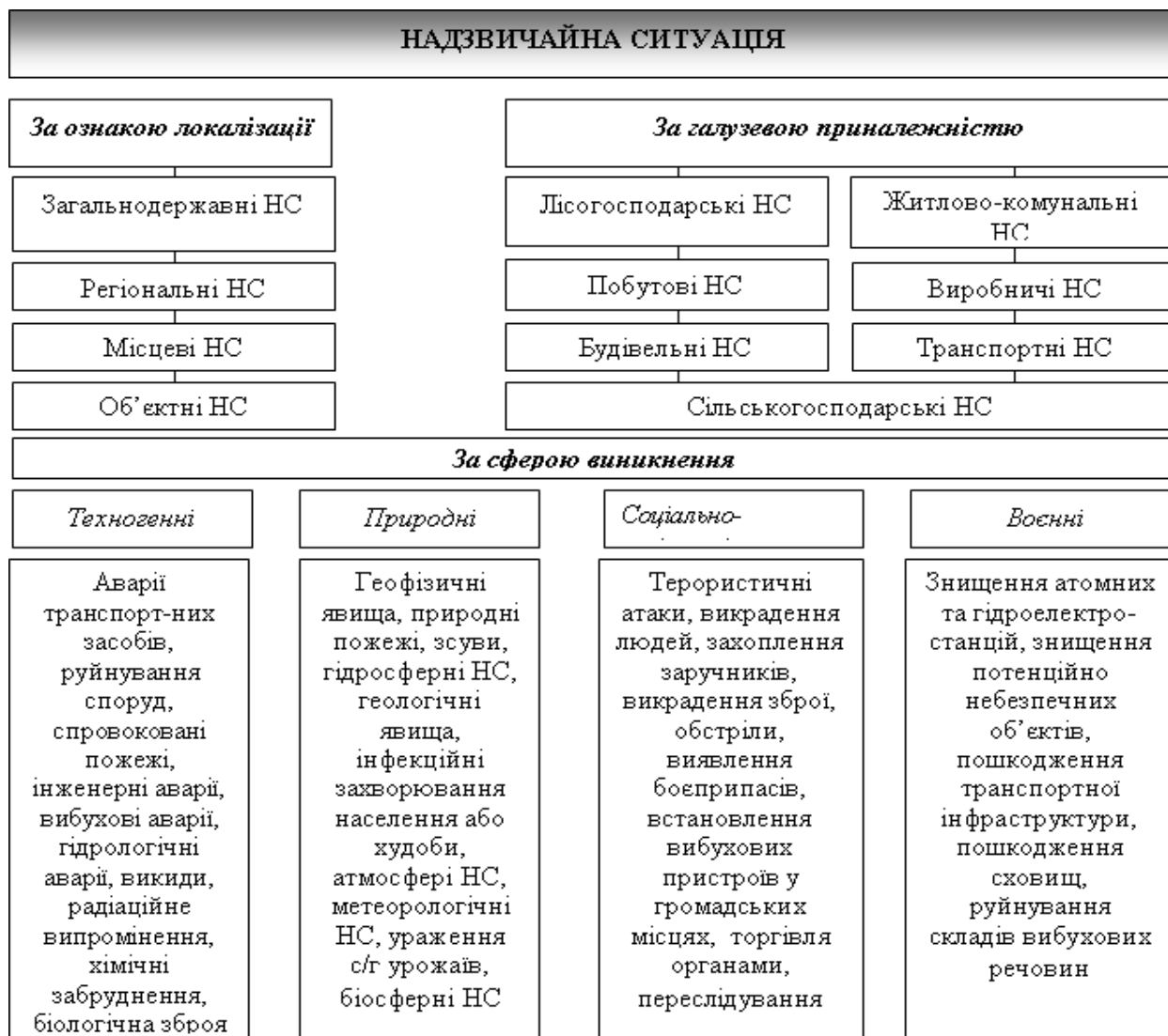

Рис. 1.1. Класифікація надзвичайних ситуацій

Примітка. Сформовано на основі джерела [20]

Основні техногенні впливи на довкілля пов'язані з такими процесами (рис. 1.2).

**Основні техногенні впливи на
оточуюче середовище**

- забруднення елементів довкілля супутними продуктами або відходами виробництва;
- підняття з надр на поверхню Землі великої маси порід і мінералів, солоних вод і розсолів в тому числі і тих, які є не типовими для поверхні землі, ворожими до біоти і людини;
- створення в результаті гірничо-видобувної діяльності і відбору підземних вод різноманітних порожнин в надрах і депресійних воронок в підземних водах, які призводять до осідання поверхні землі, суфозійних процесів, карстоутворення, підвищення сейсмічності території, пригнічення і зміни біоценозів на більш прості кризисні, тощо;
- деформація ґрунтів в результаті їх механічної руйнації і забруднення ядохімікатами і добривами під час сільськогосподарських робіт;
- засолення, або підтоплення при виконанні науково необґрунтованих меліоративних робіт (зрошення або осушення земель);
- тотальне знищення біоценозів і багатьох біологічних видів, негативний електромагнітний і шумовий вплив промислової діяльності на біоту і людину, тощо

Рис. 1.2. Основні техногенні впливи на оточуюче середовище
Примітка. Сформовано на основі джерела [4]

«Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – підготовка і реалізація комплексу правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію техногенного та природного характеру або пом'якшення її можливих наслідків» [8].

«Функції щодо запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру в Україні покладені на: органи виконавчої влади різних рівнів, а також на органи місцевого самоврядування; «державні підприємства; установи та організації, які здійснюють нагляд за забезпеченням техногенної і природної безпеки, організацію проведення роботи по запобіганню НС з метою захисту населення, території та довкілля»» [8].

Покладення множини функцій щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій на органи місцевого самоврядування реалізується

через виконання цими органами власних повноважень, зокрема, таких які наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Власні повноваження органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

№ зп	Зміст повноваження
1	2
1	- розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів;
2	- залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;
3	- об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад

Примітка. Сформовано на основі джерела [31]

Як видно з наведених вище повноважень, у їх основу покладено не тільки принцип реагування, а й запобіжний принцип. Це дозволяє здійснювати цілеспрямовану діяльність щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, в тому числі, техногенних.

Уточнюючи особливості діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, вкажемо на те, що «набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень суб'єктів забезпечення цивільного захисту та імплементації норм міжнародного гуманітарного права у сфері цивільного захисту» від 9 липня 2022 р. № 2394-IX. Зокрема новою ст. 36-1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено повноваження щодо організації та забезпечення цивільного захисту» [9].

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: власні і делеговані повноваження щодо забезпечення цивільного захисту (рис. 1.3).

Повноваження органів місцевого самоврядування

Власні повноваження:

- 1) підготовка, подання на затвердження, організація виконання та реалізація місцевих програм у сфері цивільного захисту;
- 2) здійснення заходів щодо забезпечення діяльності створених відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту, а також пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої та/або добровільної пожежної охорони;
- 3) створення та використання відповідно до законодавства матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж на відповідній території;
- 4) організація та забезпечення відповідно до законодавства підготовки працівників пожежно-рятувальних підрозділів, а також комунальних аварійно-рятувальних служб та членів добровільної пожежної охорони – у разі їх утворення на відповідній території;
- 5) утворення місцевих комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій для координації діяльності, пов'язаної із забезпеченням захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них;
- 6) утворення (за потреби) спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на відповідній території;
- 7) утворення органів з евакуації, планування, підготовка та проведення на відповідній території у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, пожежі, іншої небезпечної події евакуації населення, культурних і матеріальних цінностей, їх розміщення та життєзабезпечення населення;
- 8) забезпечення складення довідок про визнання особи постраждалою внаслідок надзвичайної ситуації, списків (реєстрів) постраждалих осіб, а також формування списків загиблих осіб на підставі їх ідентифікації;
- 9) забезпечення оповіщення та інформування населення, яке проживає на відповідній території, про виникнення або загрозу виникнення надзвичайної ситуації, у тому числі у доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;
- 10) виконання вимог законодавства щодо визначення потреби, створення, використання, утримання, реконструкції та ведення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту територіальної громади, здійснення контролю за станом утримання таких споруд та готовності їх до використання за призначенням та підтримкою в належному технічному стані;
- 11) розроблення та здійснення заходів із забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, в умовах надзвичайних ситуацій та в особливий період;
- 12) забезпечення завчасного накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення та формувань цивільного захисту, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;
- 13) організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від наслідків надзвичайних ситуацій, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій;
- 14) організація на відповідній території робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж та забезпечення проведення відновлювальних робіт, залучення в установленому законом порядку до таких робіт суб'єктів господарювання, сил цивільного захисту, волонтерів та населення

Делеговані повноваження:

- 1) забезпечення виконання передбачених законодавством вимог щодо пожежної та техногенної безпеки на відповідних територіях;
- 2) розроблення, забезпечення та виконання визначених законодавством планів у сфері цивільного захисту;
- 3) утворення субланок ланок територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, затвердження положення про них, керівництво їх діяльністю та забезпечення виконання ними завдань у сфері цивільного захисту;
- 4) виконання на відповідній території передбачених законодавством заходів щодо радіаційного, хімічного, біологічного, медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків надзвичайних ситуацій;
- 5) підготовка відповідно до вимог законодавства пропозицій щодо віднесення територій і населених пунктів до груп із цивільного захисту та суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, – до категорій із цивільного захисту та подання таких пропозицій на розгляд Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих державних адміністрацій;
- 6) створення за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та підтримання у постійній готовності місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайної ситуації, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування;
- 7) забезпечення відповідно до вимог законодавства навчання з питань цивільного захисту посадових осіб, працівників органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання комунальної форми власності з числа керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту; організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, формування планів проведення і облік проведених спеціальних об'єктових навчань та тренувань з питань цивільного захисту на відповідній території;
- 8) здійснення у межах, визначених законом, інших повноважень у сфері цивільного захисту на відповідній території.

Рис. 1.3. Власні і делеговані повноваження щодо забезпечення цивільного захисту виконавчих органів сільських, селищних, міських рад
Примітка. Сформовано на основі джерела [9]

Систематизувавши власні і делеговані повноваження щодо забезпечення цивільного захисту виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, доповнимо усе вказане вище, використавши тезу літературного джерела [20], де «акцентовано, що результативній реалізації реформи децентралізації влади, дієвій реалізації державної політики в сфері безпеки життєдіяльності і протидії надзвичайним ситуаціям сприятиме виконання органами місцевого самоврядування інформаційної, організаційної, інфраструктурної, командоформуючої та консолідуючої функцій. Це посилить чіткість у розподілі функцій у галузі цивільного захисту між органами державної влади і органами місцевого самоврядування (актуально для України, зважаючи на вибір її стратегічного курсу на євроінтеграцію) та сприятиме реалізації повноцінної реформи децентралізації влади. Доведено, що доцільні інформаційний, законодавчий, інфраструктурний, матеріально-технічний напрями міжнародної співпраці сформують основу для комплексної протидії надзвичайним ситуаціям» [20].

1.2. Методологічні основи дослідження цивільного захисту та діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Цивільний захист населення від надзвичайних ситуацій є одним із найважливіших завдань, що стоять перед українською державою у контексті забезпечення національної безпеки і стійкого розвитку.

Методологія теоретичного та практичного з'ясування сутності об'єкта кваліфікаційної роботи (процес діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій) є загальним способом дослідження визначеної у роботі мети, етапною діяльністю щодо різноаспектного опису предмета і об'єкта дослідження кваліфікаційної роботи у категоріях економічної науки, системою правил їх пізнання.

С.Павлов зазначає, що «на сучасному етапі розвитку фундаментальної та прикладної науки запропоновані та застосовуються такі концепції аналізу

системи управління в сфері цивільного захисту, які можна експлікувати на реальну ситуацію та необхідність управлінських дій» [22] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Концепції аналізу системи управління в сфері цивільного захисту

Назва концепції	Її зміст
1	2
економічна концепція	у межах цієї концепції аналіз ризику розглядається як частина витратно-прибуткового дослідження. В останньому ризики розглядаються як можливі втрати, що виникають через настання тих або інших подій або дій. Кінцева мета полягає в розподілі ресурсів таким чином, щоб максимізувати їх корисність для суспільства;
технічна (технократична) концепція	заснована на аналізі відносних частот виникнення НС як способі визначення їх ймовірностей. При застосуванні цієї концепції наявні статистичні дані узагальнюються та визначаються середні показники за масштабом і часом виникнення окремих ситуацій в сфері ЦЗ, а також їх вплив на населення;
психологічна концепція	концентрується навколо досліджень міжіндивідуальних переваг щодо вірогідності з метою пояснити, чому люди реагують відповідно до їх сприйняття ризику, а не об'єктивного рівня ризиків або наукової їх оцінки;
соціальна (культурологічна) концепція	заснована на соціальній інтерпретації небажаних наслідків з урахуванням групових цінностей і інтересів. Соціологічний аналіз ризику пов'язує судження в суспільстві щодо ризику з особистими або суспільними цінностями й інтересами. Культурологічний підхід передбачає, що наявні культурні прототипи визначають напрям думок окремих особистостей, соціально-економічних систем, змушуючи їх приймати одні цінності та відкидати інші

Примітка. Сформовано на основі джерела [22]

Представлені у табл. 1.2 концепції аналізу системи управління в сфері цивільного захисту дозволяють виокремити наступні компоненти (складові) національної безпеки, на які спрямований цивільний захист. Ці складові систематизовані в табл. 1.3.

Доповнюючи табл. 1.3, звернемось до тези О.Вівчар, яка вважає, що «механізм управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки – це система організаційно-економічних і правових заходів із запобігання соціогуманітарним та економічним загрозам» [7].

Таблиця 1.3

Компоненти національної безпеки, на які спрямований цивільний захист

№ з/п	Складова національної безпеки	Зміст цивільного захисту в рамках складової
1	2	3
1	екологічна безпека	охоплює проведення заходів техногенної, пожежної та природної безпеки в природних екосистемах, захист навколишнього природного середовища від НС та ліквідацію їх наслідків;
2	економічна безпека	розкривається через процес підтримання на промислових об'єктах пожежної і техногенної безпеки, запобігання і ліквідації на них пожеж, аварій і катастроф, забезпечення сталого функціонування підприємств та зменшення їх можливих матеріальних втрат;
3	соціальна безпека	полягає у проведенні заходів з організації життєзабезпечення та соціального захисту постраждалого населення, надання медичної і психологічної допомоги постраждалим, профілактики невиробничого травматизму тощо;
4	протидія тероризму	це здійснення заходів стосовно захисту мешканців та територій у випадку небезпеки й утворення НС, що мають зв'язок з технологічними терористичними виявами й рештою форм терористичних діянь, участю у заходах зі зведення до мінімуму та усунення наслідків подібних ситуацій при здійсненні антитерористичних операцій, а також проведення просвітницьких заходів, щоб підготувати мешканців до діяльності в разі терористичного акта;
5	воєнна безпека	забезпечується шляхом здійснення комплексу заходів оборонного характеру щодо захисту населення від вражаючих факторів НС і засобів ураження, проведення рятувальних і невідкладних аварійних робіт з метою ліквідації наслідків НС та застосування зброї

Примітка. Сформовано на основі джерела [3]

Застосування методологічного підходу, що використовується у теорії систем, дозволяє виокремити особливості діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як системи для її характеристики:

- багатоцільова система з ієрархічною формою;
- складові елементи діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій можуть зазнавати планових (контрольованих) і спонтанних (неконтрольованих) впливів. До прикладу, «в умовах правового режиму воєнного стану, пов'язаних, у тому числі, з

обмеженнями у часі та фінансах, керівники (засновники) закладів освіти мають привести у готовність до використання за призначенням згідно з нормами Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом МВС 09.07.2018 № 579, наявні об'єкти фонду захисних споруд, забезпечивши, насамперед, захист у них працівників і дітей (учнів, студентів) від звичайних засобів ураження» [37];

- характер зв'язку між компонентами діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій складний.

Міждисциплінарний характер механізмів діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій потребує виявлення сукупності суб'єктивних та об'єктивних чинників, дія яких суттєво підвищує або знижує ефективність діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій (політична нестабільність, умови війни, доцільність та економність використання ресурсів тощо), а також факторів (правового, фінансового, матеріально-технічного, психологічного та інших), які чинять вплив на функціональну і повноваженеву діяльність органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Переваги застосування системного підходу у процесі дослідження діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій ілюструє рис. 1.4.

Системний підхід – це категорія, що не має єдиного визначення, оскільки трактується широко і неоднозначно, практично застосовується з «прив'язкою» до об'єкта дослідження, зокрема, як:

- об'єднання, синтез розгляду різних сторін досліджуваного об'єкта (у нашому випадку процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій);

- адекватний засіб дослідження процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, котрий є єдиним цілим;

- наведення процедур процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як цілісної системи.

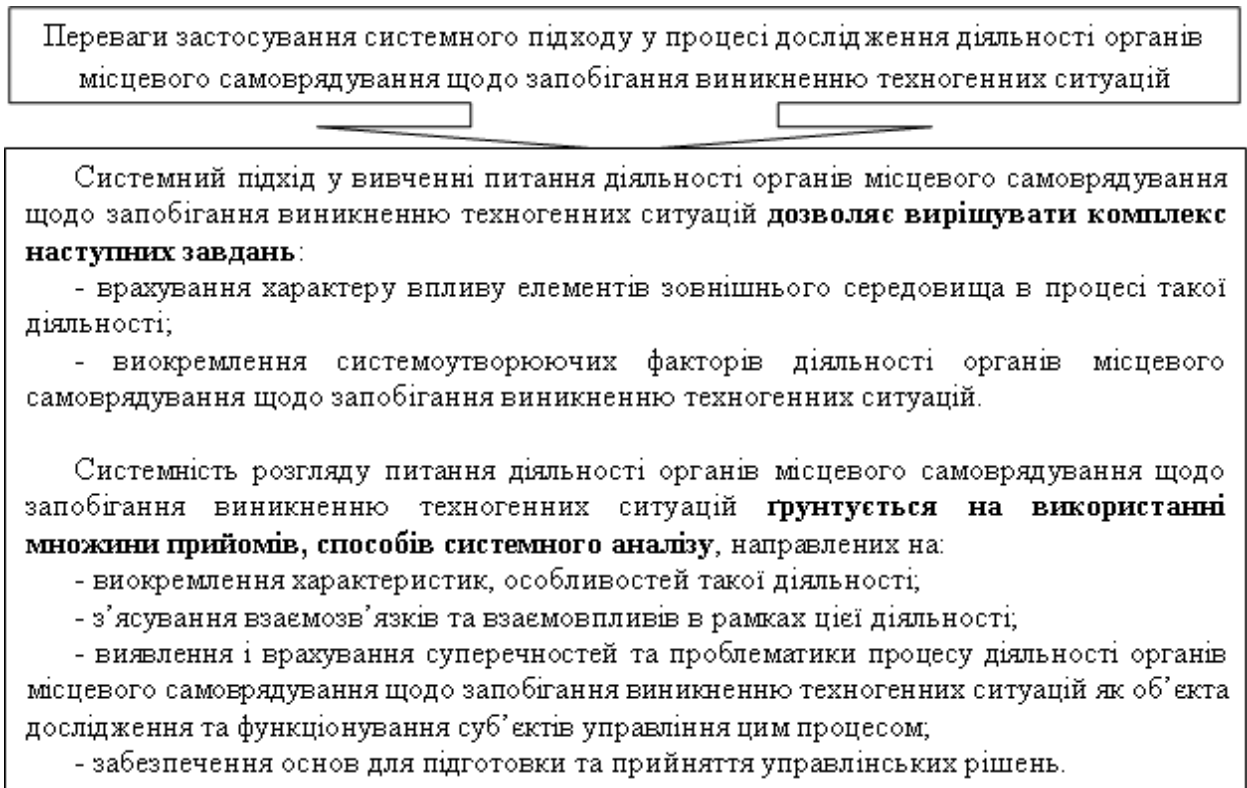

Рис. 1.4. Переваги застосування системного підходу у процесі дослідження діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Примітка. Сформовано автором самостійно

Отже, системний підхід передбачає поділ досліджуваного об'єкта (процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій) на складові елементи з наступним визначенням функціонування цього об'єкта як результату об'єднання властивостей окремих його частин.

Методологія системного підходу базується на законі взаємозв'язку та взаємозумовленості явищ у суспільстві і потребує аналізу досліджуваних явищ та об'єктів не лише як самостійних систем, а й як підсистем більшої глобальної системи. Це, наприклад, означає, що принципи сфери цивільного захисту (рис. 1.5) повинні бути покладені в основу діяльності усіх суб'єктів,

що діють в цій сфері, в тому числі, органів місцевого самоврядування.

Принципи цивільного захисту

- гарантування та забезпечення державою громадянам конституційного права на захист їх життя, здоров'я та власності, а юридичним особам — права на безпечне функціонування;
- відповідальності, у межах повноважень органів державної влади, центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від їх організаційно-правової форми діяльності, посадових осіб за недотримання вимог цього Кодексу, інших нормативно- правових актів з питань ЦЗ;
- комплексного підходу до вирішення завдань ЦЗ;
- пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей;
- максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення НС і мінімізації їх наслідків;
- добровільності при залученні людей до здійснення заходів ЦЗ, пов'язаних з ризиком для їх життя і здоров'я;
- безперервного (постійного) моніторингу та прогнозування НС;
- виправданого ризику та відповідальності керівників сил ЦЗ за гарантування безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;
- гласності, вільного, відповідно до законодавства, доступу населення до інформації у сфері ЦЗ;
- особистої відповідальності та піклування громадян про власну безпеку, неухильного дотримання ними правил поведінки та дій в умовах НС.

Рис. 1.5. Принципи цивільного захисту (ЦЗ)

Примітка. Сформовано на основі джерела [41]

Наведений методологічний підхід до дослідження процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій спрямований на об'єднання теорії і практики, формування цілісного концептуального підходу до удосконалення об'єкта кваліфікаційної роботи у перспективі.

Висновки до розділу 1

1. Ризик утворення надзвичайних ситуацій, в тому числі, техногенного характеру, в державі збільшується, що, відповідно, сприяє зростанню обсягів наслідків надзвичайних ситуацій і обумовлює значимість діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

2. Функції щодо запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного

характеру виконують: органи влади різних рівнів, органи місцевого самоврядування, державні організації, які здійснюють нагляд за забезпеченням техногенної безпеки, організацію роботи по запобіганню НС з метою захисту населення, території та довкілля. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: власні і делеговані повноваження щодо забезпечення цивільного захисту.

3. Наведений методологічний підхід до дослідження процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій спрямований на об'єднання теорії і практики, формування цілісного концептуального підходу до удосконалення об'єкта кваліфікаційної роботи у перспективі. Теоретичну основу дослідження сформували: концепції аналізу системи управління в сфері цивільного захисту; компоненти національної безпеки, на які спрямований цивільний захист; принципи цивільного захисту; переваги застосування системного підходу у процесі дослідження діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій тощо.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ЧИННОГО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ
ДОСЛІДЖУВАНИМ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ
ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ

2.1. Характеристика організаційної системи досліджуваного органу місцевого самоврядування

Положенням про Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради визначено, що Управління надзвичайних ситуацій (надалі - Управління, досліджуваний орган місцевого самоврядування) є виконавчим органом міської ради, утворюється міською радою, їй підзвітне та підконтрольне, підпорядковане виконавчому комітету та міському голові.

З позиції системного підходу Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради є цілісною системою, яка складається із підсистем, що взаємодіють між собою для досягнення мети, цілей і завдань діяльності.

Найважливішими складовими Управління як організаційної системи є:

- цілеорієнтація діяльності;
- законодавчий і нормативно-правовий супровід, що є виключно важливим у роботі публічних організацій, до категорії яких належить досліджуване Управління;
- організаційна структура;
- система керівництва (організаційна влада);
- організаційна культура;
- організаційні кордони.

Зміст складових Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради як цілісної організаційної системи розкриває табл. 2.1.

Доповнюючи табл. 2.1, деталізуємо окремі складові Управління як організаційної системи.

Таблиця 2.1

Зміст складових Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради як організаційної системи

№	Складава	Її зміст
1	2	3
1	цілеорієнтація діяльності	Діяльність у сфері цивільного захисту, захисту населення і території при виникненні надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків
2	законодавчий і нормативно-правовий супровід	Управління у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, рішеннями Тернопільської міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, міжнародним стандартом ДСТУ ISO 9001, Політикою у сфері якості та Положенням Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради
3	організаційна структура	упорядкована сукупність підрозділів і окремих посадових осіб, що знаходяться у взаємозв'язку і співвідпорядкованості і виконують певні управлінські функції. Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради має свою структуру, але разом з тим поряд із: Управлінням цифрової трансформації та комунікацій з ЗМІ; патронатним відділом; відділом внутрішнього контролю; відділом кадрового забезпечення; Управлінням муніципальної інспекції; відділом взаємодії з правоохоронними органами, запобігання корупції та мобілізаційної роботи прямо підпорядковується міському голові
4	система керівництва (організаційна влада)	Управління надзвичайних ситуацій є виконавчим органом міської ради, утворюється міською радою, їй підвітне та підконтрольне, підпорядковане виконавчому комітету та міському голові
5	організаційна культура	Питання принципів, на яких будується діяльність і Тернопільської міської ради, і досліджуваного Управління, врегульовує стаття 8 «Засади здійснення місцевого самоврядування», де вказується, що Тернопільська міська територіальна громада здійснює місцеве самоврядування на таких принципах: демократії участі, публічності, зручності процедури, пріоритет прав територіальної громади, максимальної ефективності, сталості, екологічності, системності, збереження архітектурної спадщини, культурних надбань поряд із надбаннями сучасності, формування естетичного зовнішнього вигляду громади, міжнаціональної єдності, мовної та міжконфесійної толерантності, взаємоповаги. Виокремлення цих принципів є практичною реалізацією функції організаційної культури – зовнішньої адаптації органу місцевого самоврядування.
6	організаційні кордони	Розкриваються через формування системи процедур і правил, закріплених в регламентах: Положенні про Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, правила внутрішнього розпорядку, посадових інструкціях персоналу, Статуті Тернопільської міської територіальної громади і т.п. Важливо, що Статут Тернопільської міської територіальної громади є основним локальним нормативно-правовим актом Тернопільської міської територіальної громади, що приймається Тернопільською міською радою від імені та в інтересах територіальної громади на основі Конституції України, Європейської хартії місцевого самоврядування, Законів України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеве самоврядування в Україні», інших актів законодавства України, з метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей організації та здійснення місцевого самоврядування Тернопільською міською територіальною громадою... Статут є обов'язковим для виконання та діє в просторових межах Тернопільської міської територіальної громади... Статут є актом прямої дії, акти органів і посадових осіб місцевого самоврядування Тернопільської міської територіальної громади повинні прийматися з урахуванням положень Статуту та відповідати йому. Статтею 35 Статуту обумовлено, що Тернопільська міська рада – представницький орган місцевого самоврядування, що представляє Тернопільську міську територіальну громаду та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад», Європейською Хартією місцевого самоврядування та іншими нормативно-правовими актами.

Примітка. Сформовано автором самостійно

Складава цілеорієнтації діяльності досліджуваного Управління охоплює

завдання, функції і повноваження Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради. Вони закріплені Положенням про Управління та систематизовані на рис. 2.1, 2.2, 2.3.

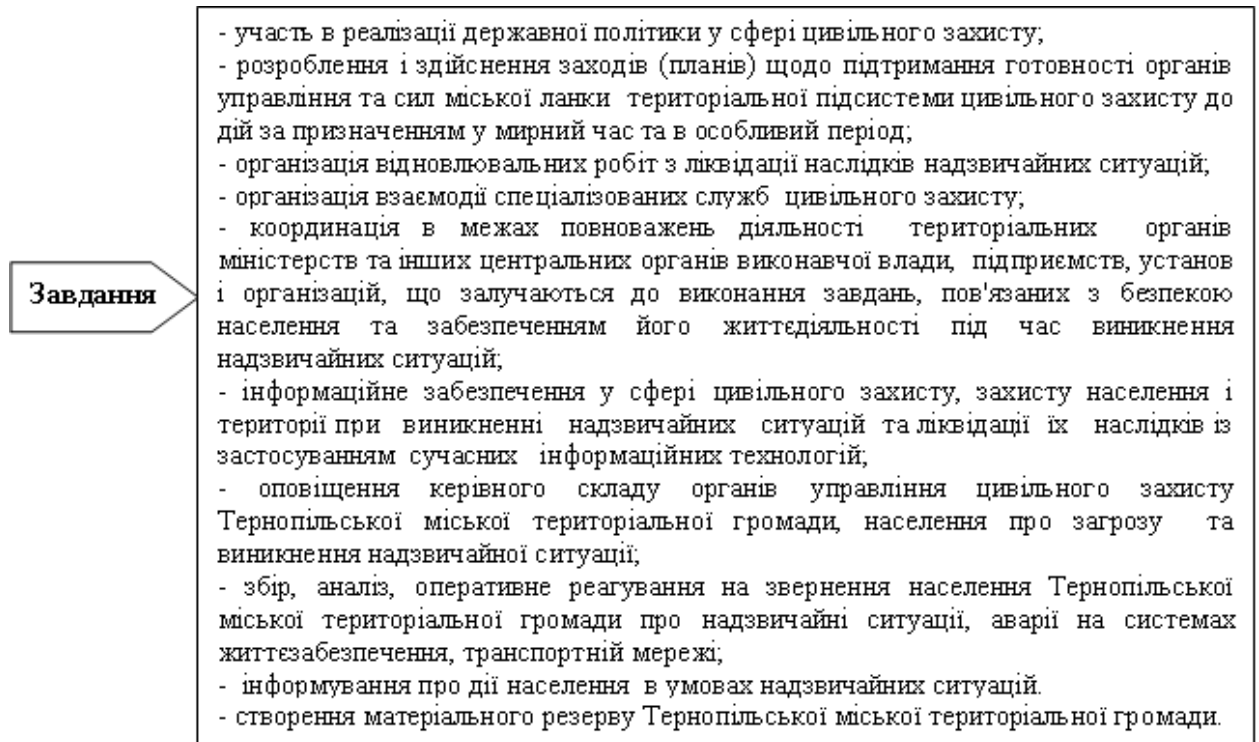

Рис. 2.1. Завдання Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради
Примітка. Сформовано автором за інформацією Управління

Повноваження Управління ілюструє рис. 2.2.

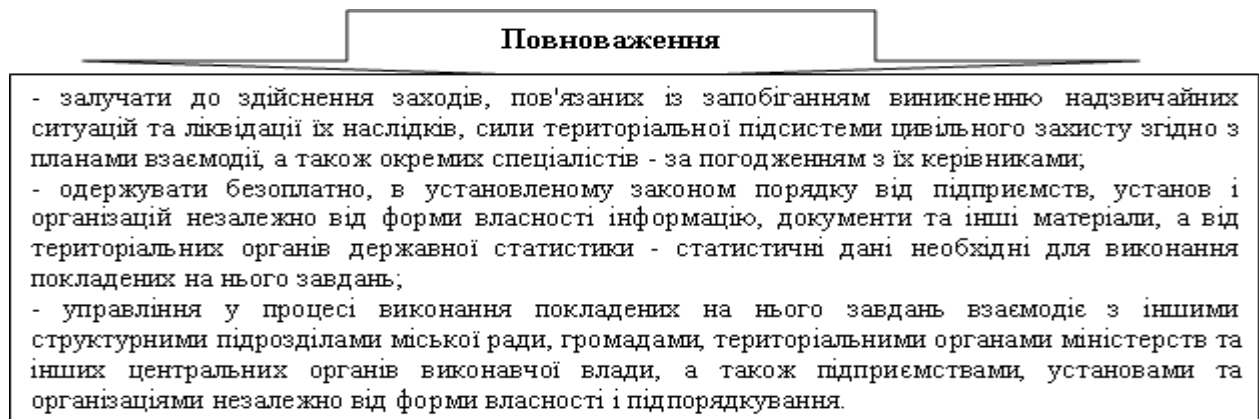

Рис. 2.2. Повноваження Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради
Примітка. Сформовано автором за інформацією Управління

Функції Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради представлені на рис. 2.3.

Функції

Відповідно до покладених завдань – управління:

- забезпечує розроблення і здійснення заходів (планів) щодо удосконалення організації цивільного захисту, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, реагування на них, ліквідації їх наслідків, життєзабезпечення постраждалого населення;
- подає пропозиції до проекту бюджету громади витрат на функціонування та розвиток системи ЦЗ;
- приймає участь у визначенні рівня надзвичайної ситуації, забезпечує оперативне і повне інформування про загрозу виникнення та хід її ліквідації;
- здійснює комплекс заходів направлених на створення і використання матеріальних резервів Тернопільської міської територіальної громади;
- організовує роботу з планування укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту, веде їх облік незалежно від форми власності, бере участь у роботі комісії з питань визначення їх стану;
- здійснює у межах своїх повноважень збір, накопичення, обробку, аналіз і оприлюднення інформації про стан техногенної та природної безпеки в Тернопільській міській територіальній громаді;
- організовує та здійснює облік накопичення матеріальних резервів для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків в комунальних підприємствах Тернопільської міської територіальної громади;
- подає міському голові пропозиції щодо утворення та складу спеціальних комісій з ліквідації надзвичайних ситуацій, бере участь у їх роботі, взаємодіє з органами управління та силами міністерств, відомств, які залучаються до спільних дій;
- координує діяльність сил міської ланки територіальної підсистеми цивільного захисту щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;
- організовує впровадження в практику досягнень науки і техніки з питань запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, зменшення впливу негативних наслідків та проведення робіт з їх ліквідації;
- забезпечує розроблення планів ЦЗ із заходів щодо запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків;
- організовує накопичення, зберігання, видачу засобів радіаційного і хімічного захисту для забезпечення непрацюючого населення і формувань цивільного захисту;
- організовує роботу із забезпечення готовності системи централізованого оповіщення;
- веде облік підготовки керівного складу органів управління, формувань ЦЗ та населення до дію НС;
- веде облік проведення навчань, тренувань з цивільного захисту на підприємствах, в установах і організаціях Тернопільської міської територіальної громади;
- розробляє та організовує здійснення заходів щодо евакуації населення із зон надзвичайних ситуацій;
- розробляє і здійснює у межах своїх повноважень заходи щодо участі органів управління та сил міської ланки територіальної підсистеми цивільного захисту в територіальній обороні;
- бере участь у межах своїх повноважень у здійсненні антитерористичних заходів;
- організовує роботу розрахунково-аналітичної групи з оцінки радіаційного і хімічного стану на території Тернопільської міської територіальної громади в умовах надзвичайних ситуацій;
- організовує та забезпечує роботу місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді;
- бере участь у межах своїх повноважень у виконанні зобов'язань за міжнародними договорами у сфері захисту населення і територій;
- організовує роботу евакуаційної комісії Тернопільської міської територіальної громади;
- забезпечує отримання та доведення до керівного складу розпоряджень про переведення міської ланки територіальної підсистеми цивільного захисту у вищі ступені готовності;
- здійснює оперативне реагування на усні звернення громадян в управління з питань роботи житлово-комунального, транспортного, побутового, торгівельного обслуговування населення Тернопільської міської територіальної громади;
- проводить облік усних звернень громадян, здійснює контроль за їх своєчасним розглядом та виконанням;
- подає узагальнену інформацію про виконання звернень що надійшли;
- приймає та передає сигнали цивільного захисту (цивільної оборони), інформацію про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації;
- здійснює оповіщення керівного складу органів управління цивільного захисту Тернопільської міської територіальної громади;
- доводить інформацію про аварійні ситуації до керівників підрозділів міської ради та комунальних підприємств;
- інформує правоохоронні органи про порушення на об'єктах господарювання та територіях, які можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій;
- здійснює інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

Рис. 2.3. Функції Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

Примітка. Сформовано автором за інформацією Управління

Доповнюючи і деталізуючи аспект організаційної структури як складової організаційної системи, зазначимо, що досліджуване Управління є і

підсистемою в системі місцевого самоврядування Тернопільської міської територіальної громади (рис. 2.4), і підсистемою Тернопільської міської ради (див. додаток А), і має власну організаційну структуру (рис. 2.5).

Система місцевого самоврядування Тернопільської міської територіальної громади має таку структуру (рис. 2.4).

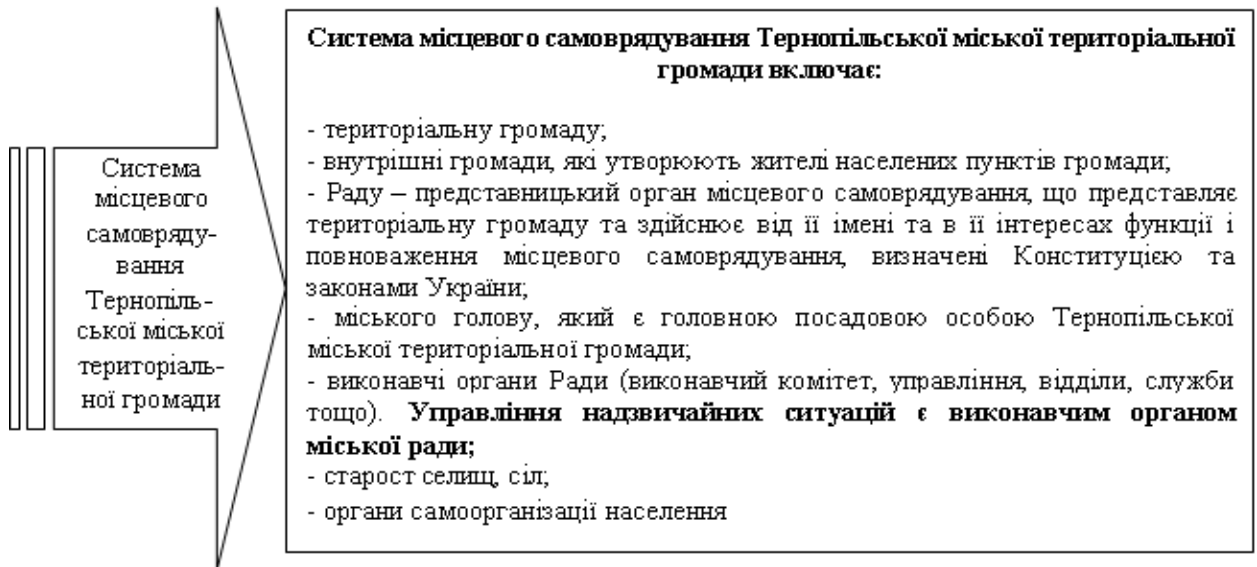

Рис. 2.4. Структурне представлення системи місцевого самоврядування Тернопільської міської територіальної громади

Примітка. Сформовано за інформацією Управління

Організаційна структура Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради подана на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Організаційна структура Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

Примітка. Сформовано автором за інформацією Управління

Доповнюючи і деталізуючи аспект системи керівництва (організаційної влади) як складової організаційної системи, звернемось до пункту 5 Положення про Управління (рис. 2.6), котрий врегульовує питання керівництва цим

органом місцевого самоврядування.

Зміст пункту 5 Положення про Управління надзвичайних ситуацій, котрий врегульовує питання керівництва цим органом місцевого самоврядування

5.1. Управління очолює начальник, який призначається та звільняється з посади міським головою.

Начальник управління:

5.1.1. Здійснює керівництво діяльністю управління, несе персональну відповідальність за виконання покладених на управління завдань із здійснення ним своїх функцій.

5.1.2. Організовує діяльність управління спрямовану на розроблення і здійснення заходів щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, забезпечує готовність Управління до дій у надзвичайних ситуаціях.

5.1.3. Розробляє та затверджує посадові інструкції працівників управління.

5.1.4. Звертається з поданням до відповідних органів про прийняття рішень щодо притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні законодавства України у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій при виникненні надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

5.1.5. Скликає в установленому порядку наради з питань, що належать до його компетенції.

5.1.6. Видає у межах своїх повноважень накази, організовує та контролює їх виконання працівниками управління.

5.1.7. Аналізує виконання завдань та функцій покладених на управління, забезпечує дотримання вимог міжнародних та національних стандартів серії ISO 9001 у сфері управління.

5.1.8. Затверджує положення структурних підрозділів управління.

5.1.9. Звітує про роботу управління перед міською радою та виконавчим комітетом.

5.1.10. Здійснює контроль за дотриманням в управлінні правил діловодства. Проводить роботу щодо підвищення кваліфікації працівників управління та проведення внутрішніх навчань.

5.1.11. Веде особистий прийом громадян, розглядає скарги громадян.

5.1.12. Не допускає в своїй діяльності порушень вимог антикорупційного законодавства.

Рис. 2.6. Зміст пункту 5 Положення про Управління надзвичайних ситуацій, котрий врегульовує питання керівництва цим органом місцевого самоврядування
Примітка. Сформовано автором за інформацією джерела [28]

Доповнюючи і деталізуючи аспект організаційної культури як складової організаційної системи Управління надзвичайних ситуацій, звернемося до дослідження Т.Басюрської [5]. У ньому наведені результати аналізу стану формування організаційної культури в Тернопільській міській раді в контексті виконуваних нею функцій (табл. 2.2).

Т.Басюрська резюмує, що «отримані результати аналізу стану формування організаційної культури в Тернопільській міській раді на основі виконуваних цією культурою функцій засвідчили достатній рівень корпоративної культури цього органу (80 балів за шкалою «61-80»)» [5].

Таблиця 2.2

**Результати аналізу стану формування організаційної культури в
Тернопільській міській раді в контексті виконуваних нею функцій**

№ з/п	Функція	Змістове наповнення функції	Бал
1	2	3	4
1	Просвітницько-виховна	1. Персонал Тернопільської міської ради обізнаний із її історією і традиціями, знає її місію, сповідує загальні цінності.	4
		2. Персонал дотримується норм та правил поведінки, які відповідають духу організації і усвідомлює важливість взаємозв'язку із зовнішнім світом.	4
		3. Система цілей якісно впливає на поведінку персоналу, виховуючи у нього почуття відданості організації.	4
	Всього		12
2	Мотиваційна	1. Присутній сприятливий морально-психологічний клімат, в якому виникає бажання самовіддано працювати.	3
		2. Панує гармонія інтересів, оскільки цілі організації співпадають із особистісними цілями персоналу. Працівники усвідомлюють свою важливість для Тернопільської міської ради та мають всі умови для самореалізації.	2
		3. В організації діють ефективна система мотивації, яка поєднує моральні та матеріальні стимули, та оцінки роботи працівників.	2
	Всього		7
3	Комунікативна	1. Інформація зрозуміла працівникам, прозора і достатня для прийняття управлінських рішень.	4
		2. Добре розвинуті зовнішні та внутрішні комунікації, присутній обмін не тільки інформацією, але і поведінковими моделями, персонал вчасно повідомляють про всі події і заходи, які проходять в організації.	5
		3. Працівників організації залучають до участі у всіх процесах управління і до вирішення організаційних проблем.	4
	Всього		12
4	Стабілізуюча	1. Незалежно від ситуації персонал згуртовується для виконання місії та відчуває себе цілісним колективом.	4
		2. В організації налагоджені ефективні партнерські відносини. Цінується командна робота і практика соціального партнерства.	4
		3. Великий рівень взаємної довіри, вміння підтримувати психологічну комфортність і конструктивно вирішувати конфлікти.	3
	Всього		11
5	Адаптивна	1. Організаційна культура сприяє швидкому подоланню виробничих та міжособистісних проблем.	3
		2. Персонал є висококваліфікований, підвищує свій професійний рівень та компетенцію для забезпечення стійкості і ефективності роботи організації.	4
		3. Цінності допомагають ефективно працювати за будь-яких обставин.	4
	Всього		11
6	Регулююча	1. Наявні чіткі інструкції, необхідні для виконання функціональних обов'язків працівників.	4
		2. Наявні чіткі правила поведінки всіх категорій персоналу.	5
		3. Норми та інструкції не порушуються персоналом.	4
		4. Існують високі стандарти якості, яких персонал дотримується.	3
	Всього		16
7	Інноваційна	1. Інноваційні ідеї заохочуються і стимулюються.	4
		2. Панує високий рівень креативного мислення.	4
		3. Кар'єра службового зростання залежить від інноваційної активності.	3
	Всього		11
8	Загальна сума		80

Примітка. Сформовано на основі джерела [5]

Отже, організаційна система досліджуваного органу місцевого самоврядування включає такі найважливіші складові як: цілеорієнтація діяльності; законодавчий і нормативно-правовий супровід, що є виключно важливим у роботі державних організацій, до категорії яких належить Управління; організаційна структура; система керівництва (організаційна влада); організаційна культура; організаційні кордони. Ці складові формують організаційні підвалини для діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, в тому числі, щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

2.2. Аналіз діяльності органу місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру охоплює:

- підготовку та здійснення множини організаційно-правових, соціально-економічних, інформаційних, комунікативних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів регулювання техногенної безпеки;

- проведення оцінювання рівнів ризику;

- запобіжне (завчасне) реагування на загрозу виникнення техногенної ситуації завдяки даним моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів з тим, щоб не допустити перетворення цієї загрози у надзвичайну ситуацію техногенного характеру або ж з метою пом'якшення її можливих наслідків.

Аналіз діяльності органу місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій показує, що пріоритетними напрямками роботи Управління у 2021 році були:

- участь в реалізації державної політики у сфері цивільного захисту (організаційно-правовий захід регулювання техногенної безпеки);

- розроблення і здійснення заходів (планів) щодо підтримання готовності органів управління та сил міської ланки територіальної підсистеми цивільного захисту до дій за призначенням у мирний час та в особливий період (організаційно-правовий і частково запобіжний заходи регулювання

техногенної безпеки);

- організація відновлювальних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (заходи технічного і санітарно-епідемічного характеру щодо регулювання техногенної безпеки);

- організація взаємодії спеціалізованих служб цивільного захисту (організаційно-правовий та інформаційно-комунікативний заходи регулювання техногенної безпеки);

- координація в межах повноважень діяльності територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій, що залучаються до виконання завдань, пов'язаних з безпекою населення та забезпеченням його життєдіяльності під час виникнення надзвичайних ситуацій (організаційно-правовий захід регулювання техногенної безпеки);

- інформаційне забезпечення у сфері цивільного захисту, захисту населення і території при виникненні надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків із застосуванням сучасних інформаційних технологій (захід інформаційно-комунікативного характеру регулювання техногенної безпеки);

- оповіщення керівного складу органів управління цивільного захисту Тернопільської міської територіальної громади, населення про загрозу та виникнення надзвичайної ситуації (захід інформаційно-комунікативного характеру регулювання техногенної безпеки);

- збір, аналіз, оперативне реагування на звернення населення Тернопільської міської територіальної громади про надзвичайні ситуації, аварії на системах життєзабезпечення, транспортній мережі (захід інформаційно-комунікативного і частково запобіжного характеру регулювання техногенної безпеки);

- інформування про дії населення в умовах надзвичайних ситуацій (організаційно-правовий захід регулювання техногенної безпеки);

- створення матеріального резерву Тернопільської міської територіальної громади (матеріально-технічний захід регулювання техногенної безпеки).

Аналіз наведених вище пріоритетних напрямів діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій і реалізованих заходів показує, що в переважній більшості вони мають характер реагування на техногенні ситуації, а не запобігання їм. Причому, переважаючими бути організаційно-правові та інформаційно-комунікативні заходи регулювання техногенної безпеки.

Управлінням надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради відповідно до покладених на нього завдань було розроблено та відкореговано План цивільного захисту Тернопільської міської територіальної громади. Також було відкореговано План евакуації населення Тернопільської міської територіальної громади у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуацій техногенного характеру. Коригування цих планів дозволяє констатувати покладення в основу діяльності Управління запобіжного принципу.

Про поступове переміщення у діяльності Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій з принципу реагування на принцип запобігання свідчать інформаційні дані табл. 2.3.

Передусім, це відображається у підготовці в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області керівного складу, на який покладено обов'язки з питань цивільного захисту, а також фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту командно-начальницького складу. Кількість підготовлених осіб в 2021 році порівнянні з 2019-2020 роками зросла більш як вдвічі.

На реалізацію досліджуваним Управлінням заходів економічного характеру регулювання техногенної безпеки вказує те, що згідно „Програми захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2019-2022 роки” це Управління здійснило множину операцій щодо оплати послуг.

Порівняльна таблиця показників роботи Управління надзвичайних ситуацій за 2019-2021 роки

№ зп /п	Показники	За 2019 рік	За період роботи з 01.01.2020р по 31.10.2020р.	За період роботи з 01.01.2021р по 31.10.2021р.
1	2	3	4	5
1	Підготовлено та проведено засідань місцевої комісії з питань техногенно – екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді (прийняті відповідні рішення, виконання яких знаходилося під постійним контролем).	50	49	25
2	Забезпечено підготовку в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області керівного складу, на який покладено обов'язки з питань цивільного захисту	55	55	108
3	Забезпечено підготовку в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту командно-начальницького складу.	141	141	379
4	Проведено спеціальних об'єктових тренувань якими охоплено :			
	Кількість тренувань:	50	50	36
	Залучено осіб :	472	472	381
5	Технічна інвентаризація захисних споруд. (Інвентаризація захисних споруд цивільного захисту, які знаходяться у комунальній власності громади завершена.) Технічні паспорти виготовлені:			
	сховища	40	40	40
	протирадіаційні укриття	34	34	34
6	Підготовлено проектів розпоряджень міського голови	5	5	14
7	Підготовлено проектів рішення виконавчого комітету	1	1	1
8	Підготовлено проектів рішення міськради	2	2	2
9	Виявлено та знешкоджено на території Тернопільської міської територіальної громади вибухонебезпечних предметів	29	29	16
10	Надійшло письмових звернень від мешканців ТМТГ	4	4	29
11	Надійшло усних звернень від громадян ТМТГ в інформаційно – аналітичний відділ управління, який здійснює цілодобове чергування	6794	5205	5887

Примітка. Сформовано за даними Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

Заходи економічного характеру у діяльності Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій наведені на рис. 2.7.

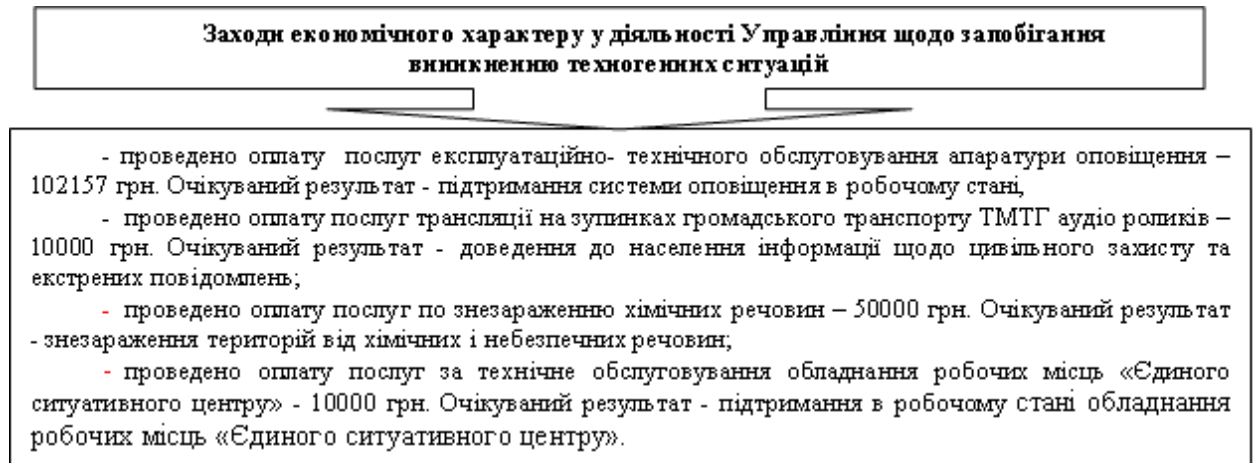

Рис. 2.7. Заходи економічного характеру у діяльності Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Примітка. Сформовано за даними Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

Крім того, у 2021 році було закуплено для ДУ «Тернопільський обласний лабораторний центр МОЗ України» спектрометричний комплекс для одночасної бета- та гама- спектрометрії у складі спектрометр енергії бета- випромінювання СЕБ 01-70 та гамма- випромінювання СЕГ-001 «АКП-С» 63 на суму 188750,00 грн.

Діяльність Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій повинна мати не тільки зовнішнє, а й внутрішнє спрямування.

Заходи організаційного характеру у діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради у 2021 році щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій включали формування його штатного розпису. Заходи економічного характеру, які реалізовувало Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, стосувалися мотивації праці персоналу (рис. 2.8).

Відповідно до штатного розпису станом на 01.10.2021р. в Управлінні працос		
Назва	К-сть працівників	
Управління надзвичайних ситуацій	9	
Начальник управління	1	
Відділ планування та захисту	3	
Інформаційно-аналітичний відділ	5	
Оплата праці працівників Управління		
Фонд оплати праці	2020 р.	2021 р. 10 місяців (грн.)
Нарахована заробітна плата /грн/	2231041	2160978
в.т.ч премія /грн/	589808	343577

Рис. 2.8. Заходи організаційного і економічного характеру внутрішнього спрямування, реалізовані досліджуванним Управлінням, щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Примітка. Сформовано за даними Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

У Регіональній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2021 році зазначено, що «техногенна небезпека на території Тернопільської області зумовлюється:

- наявністю 213 потенційно-небезпечними об'єктами, перелік затверджено на засіданні регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській обласній державній адміністрації від 27 листопада 2020 року (протокол № 45);

- наявністю 205 об'єктів підвищеної небезпеки, які підлягають обладнанню системою раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення, перелік затверджено на засіданні регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській обласній державній адміністрації від 27 листопада 2020 року (протокол №45)» [36].

На території Тернопільської області знаходяться наступні екологічно небезпечні об'єкти (рис. 2.9).

На території Тернопільської області знаходяться наступні екологічно небезпечні об'єкти

1. Чортківське виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства (м. Чортків, вул. Сонячна, 7) - скидання недостатньо очищених зворотних вод – 450 тис. м³ ;
 2. Бережанське МКП “Добробут” (м. Бережани, вул. Лепких, 44) - скидання неочищених зворотних вод – 151 тис. м³ ;
 3. КП „Борщівський комунальник” (м. Борщів, вул. Нова, 54) - скидання неочищених зворотних вод – 78 тис. м³ ;
 4. КП „Зборівський водоканал” (м. Зборів, вул. Козацька, 3) - скидання неочищених зворотних вод – 85 тис. м³ ;
 5. КП „Міськводгосп” (м. Кременець, вул. Осовиця, 12) - скидання недостатньо очищених зворотних вод – 277 тис. м³ ;
 6. КП Тереховлянської міської ради „Тереховля” (м. Тереховля, вул. Шевченка, 8) - скидання недостатньо очищених зворотних вод – 57 тис. м³ ;
 7. Сміттєзвалище м. Тернополя (с. Малашівці, Зборівського району), розташоване в третій зоні санітарної охорони водозабору „В. Івачівський” м. Тернополя - обсяг захоронення відходів всього – 17004,14 тис. м³ ;
 8. ПАТ „Укртрансгаз” філія УМГ „Львівтрансгаз” Тернопільське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів (м. Тернопіль, вул. Козацька, 19);
 9. ПАТ „Укртрансгаз” філія УМГ „Черкаситрансгаз” Барське ЛВУ МГ (Гусятинська газокompресорна станція).
- Обсяги забруднення атмосферного повітря за 2021 рік - відсутні, так як відповідно до Закону України „Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни статистична та фінансова звітність може подаватися респондентами до органів державної статистики протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності.
- Осередками можливого забруднення, які існують протягом тривалого часу і становлять загрозу для довкілля та здоров'я людей є 6 складів непридатних та заборонених до використання пестицидів, де станом на 01.01.2022р. зберігається 17,032 тонни цих небезпечних відходів.

Рис. 2 9. Екологічно небезпечні об'єкти на території Тернопільської області

Примітка. Сформовано на основі джерела [36]

У контексті усього вказаного вище зазначимо наступне.

На розпорядження голови Тернопільської облдержадміністрації від 01.02.2022 р. №51/01.02-01 „Про затвердження плану основних заходів цивільного захисту Тернопільської області на 2022 рік” в I півріччі 2022 р. згідно „Плану основних заходів цивільного захисту Тернопільської міської територіальної громади на 2022 рік” було здійснено наступні заходи:

- підготовлено в Навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області 11 осіб керівного складу, 190 фахівців цивільного захисту, що склало 97% від виконання плану по підготовці керівного та командно-начальницького складу у сфері цивільного захисту,

- проведено 46 спеціальних об'єктових тренувань та 5 спеціальних об'єктових навчань.

- проведено 18 засідань місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді.

Впродовж 2022 року проводиться технічна інвентаризація захисних споруд. Станом на 01.10.2022 року технічні паспорти виготовлені на 40 сховищ та 34 протирадіаційних укриття, які знаходяться на території міста.

Крім того, щомісяця проводиться технічне обслуговування апаратури оповіщення. Встановлено комплект системи сповіщення населення - 6 шт. (Блок трансляції «VRA» - 6 шт. гучномовець всепогодній рупорний -18 шт). Сума коштів витрачених на придбання обладнання становила 1038100 грн. Також було здійснено ремонт обладнання системи оповіщення (ремонт електродвигунів сирен), вартість якого становила 19770 грн.

З метою ліквідації надзвичайних ситуацій у I півріччі 2022 року на території Тернопільської міської територіальної громади було виявлено та знешкоджено 11 вибухонебезпечних предметів.

Отже, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру в Управлінні надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради розкривається через підготовку та здійснення множини організаційно-правових, соціально-економічних, інформаційних, комунікативних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів регулювання техногенної безпеки. Разом з тим, ми не спостерігаємо практики фінансування видатків на створення матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС, завчасного нагромадження й підтримання в постійній готовності приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки. Це знижує результативність роботи досліджуваного Управління щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

2.3. Оцінка інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій

Джерелом інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності, в тому числі, діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, є інформаційні ресурси. Ці ресурси є основою управлінської діяльності (рис. 2.10).

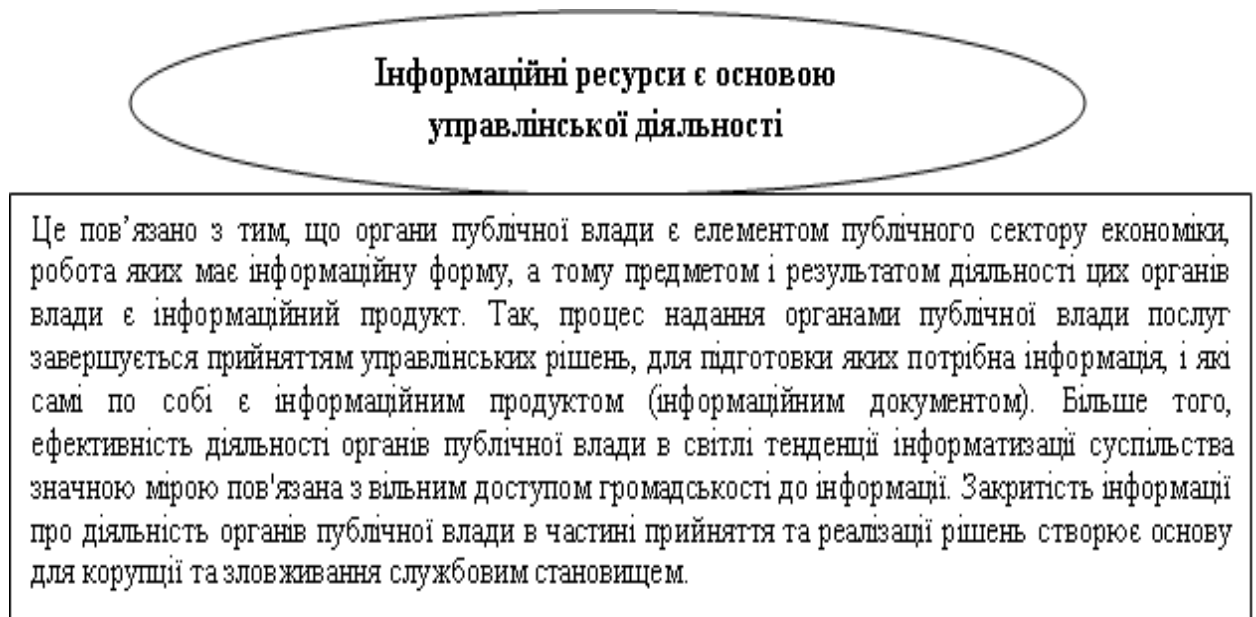

Рис. 2.10. Інформаційні ресурси як основа управлінської діяльності

Примітка. Сформовано автором самостійно

Джерела управлінської інформації представлені на рис. 2.11.

Важливим джерелом управлінської інформації для здійснення досліджуваним органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій є програми. Вони не тільки містять інформацію щодо необхідних векторів роботи, ресурсного супроводу, а й інформацію проблемного характеру, яка вимагає додаткової уваги з боку досліджуваного органу місцевого самоврядування.

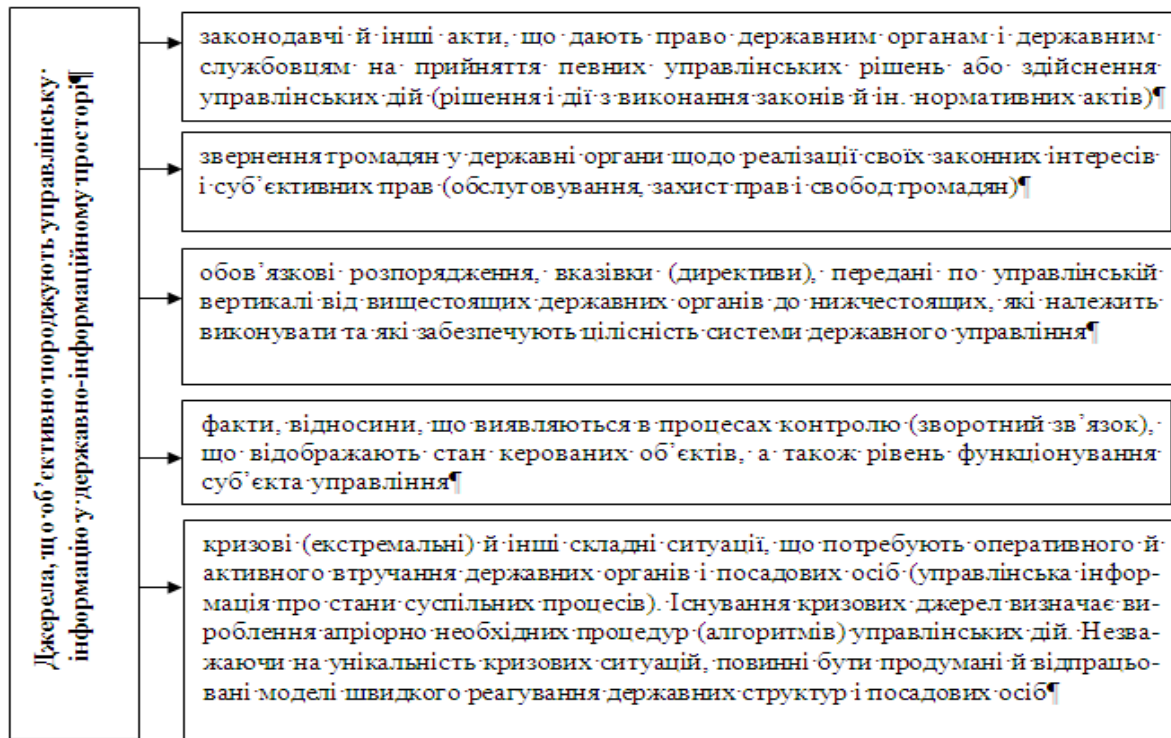

Рис. 2.11. Джерела управлінської інформації

Примітка. Сформовано на основі джерела [47]

Витяг із Програми захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2019-2022 роки ілюструє рис. 2.12.

Актуальними проблемами захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру залишаються: - забезпечення оновлення системи оповіщення населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на території Тернопільської міської територіальної громади, а також забезпечення функціонування апаратури і технічних засобів оповіщення та технічних засобів телекомунікації; - завчасне накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту органів дихання для населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення, та формувань спеціалізованих служб цивільного захисту, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки; - створення та використання матеріального резерву для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; - організація робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на території міста, а також радіаційного, хімічного, біологічного, медичного, інженерного захисту населення та території від наслідків таких ситуацій. Кожна із вищезгаданих проблем може бути досягнутою завдяки ресурсному забезпеченню Програми захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2019-2022 роки.   Комплексною програмою захисту населення і території м. Тернополя від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2016-2018 роки було не повністю досягнуто результатів щодо створення та накопичення міського матеріального резерву цивільного захисту, який використовувався на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, утримання та модернізація системи централізованого оповіщення населення м. Тернополя в зв'язку з недофінансуванням даної програми.

Рис. 2.12. Витяг із Програми захисту населення і території

Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2019-2022 роки

Примітка. Сформовано на основі джерела [29]

Витяг із Програми забезпечення пожежної та техногенної безпеки Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2022 роки ілюструє рис. 2.13.

На території Тернопільської міської територіальної громади розташовано 117 потенційно небезпечних об'єктів, у тому числі 5 хімічно-небезпечних, які є об'єктами підвищеної небезпеки й несуть загрозу життю і здоров'ю людей та довкіллю. Унаслідок зношення технологічного обладнання більшості підприємств підвищеної небезпеки складається тенденція до збільшення ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій.

Можливі аварії з викидом (вилівом) небезпечних хімічних речовин, у тому числі при транспортуванні автомобільним та залізничним транспортом.

Актуальними є завдання забезпечення безпеки населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, що спричиняються небезпечними природними явищами: підтопленнями, зсувами, ураганами, буревіями, сильними опадами, градом, обледенінням. Також, характерні для Тернопільської міської територіальної громади надзвичайні ситуації техногенного характеру, а саме: виявлення вибухо - небезпечних предметів часів першої та другої світових війн.

Так як Тернопіль став першим обласним центром в Україні, який завершив процедуру приєднання навколишніх сіл у територіальну громаду і до міста приєдналися 4 сільські ради або 8 населених пунктів, то суттєво розширилась площа охоплення нагляду і контролю за пожежною та техногенною ситуаціями. Виникає необхідність ширшого залучення бюджетних коштів для виконання поставлених завдань.

Для громади характерне розташування по всій її території розрізаних населених пунктів, які знаходяться на значній відстані одне від одного. Тому однією з актуальних проблем на сьогоднішній день залишається організація пожежогасіння в сільській місцевості.

Висотні будівлі та об'єкти підвищеної поверховості в неповному обсязі обладнані системами протипожежного захисту (сигналізації, протидимного захисту, оповіщення та управління евакуацією людей, ін.), розукомплектовані пожежні кран-комплекти, ліфти не працюють в режимі «пожежна безпека» і це далеко не всі заходи, які потребують уваги та виконання.

Рис. 2.13. Витяг із Програми забезпечення пожежної та техногенної безпеки Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2022 роки
Примітка. Сформовано на основі джерела [30]

Істотним чином посилює комунікативну функцію сайт Тернопільської міської ради [38], на якому розміщена інформація про діяльність міської ради за різними напрямками, її виконавчого комітету, дані про громаду, електронні сервіси тощо.

Важливо, що інформаційне наповнення сайту Тернопільської міської ради вдосконалюється, про свідчить інформація в закладці «електронні сервіси» (рис. 2.14).

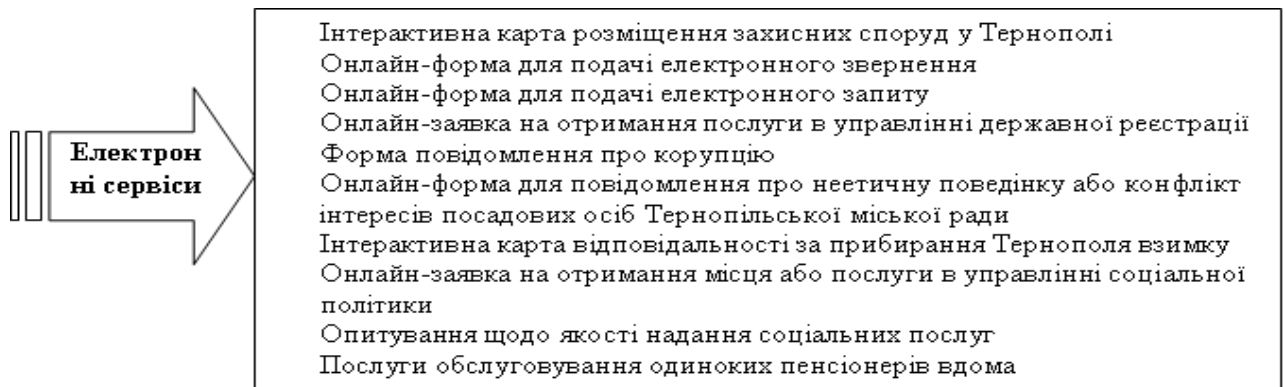

Рис. 2.14. Інформаційна структура закладки «електронні сервіси» сайту Тернопільської міської ради

Примітка. Сформовано за даними джерела [38]

Формою інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій є наради, засідання (рис. 2.15).

16 вересня у Тернополі відбулося екстрене засідання місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді.

Під час засідання обговорено питання підготовки до нового опалювального сезону 2022-2023 та роботи об'єктів критичної інфраструктури в осінньо-зимовий період.

Так, заслухано інформацію про готовність комунальних підприємств та житлового фонду Тернопільської міської територіальної громади до роботи в осінньо-зимовий період. Серед іншого визначено проблемні питання, які потребують оперативного вирішення упродовж вересня з метою проходження опалювального періоду в умовах війни.

«Ми бачимо як підступно діє ворог, знищуючи об'єкти подачі електроенергії, газу і тепла. Відповідно, це повинно бути враховано як для житлового фонду, так і для наших підприємств тепло- та водопостачання, – зазначає міський голова Сергій Надал. – Сьогодні отримали звіт від енергетиків про проведені роботи для того, щоб забезпечити безперебійну подачу електроенергії або оперативне реагування ремонтних бригад у випадку диверсій, аварій, поломок. Зокрема, можливість використання резервних ліній перемикання води. Таку ж інформацію отримано від комунальних підприємств «Тернопільводоканал» та «Тернопільміськтеплокомуненерго» стосовно забезпечення подачі води й тепла».

Міський голова додає, на сьогодні головне завдання для тепловиків – забезпечити збереження роботи мереж теплопостачання навіть в умовах повної відсутності газу.

«Ми говоримо про роботу єдиної системи подачі тепла і гарячої води, яка буде працювати одночасно завдяки котельням, які функціонують на традиційному паливі, зокрема, газі, так і котельням, які працюватимуть на альтернативних видах палива. У випадку відсутності газу взагалі – ця мережа зможе оперативно перенаправити тепло, яке виробляється з котелень на альтернативному паливі, в інші мікрорайони міста чи бюджетні установи», – зазначає Сергій Надал.

Першочергово будуть отримувати гарячу воду і тепло усі медичні заклади міста. Також визначено перелік чергових закладів дошкільної освіти, які на випадок відсутності газу, працюватимуть у Тернополі. Це дозволить забезпечити необхідну кількість місць для дітей, батьки яких будуть змушені працювати.

За результатами засідання заплановано проведення ряду зустрічей з керівниками обслуговуючих підприємств щодо плану дій у випадку надзвичайної ситуації, коли відсутні вода, електроенергія, тепло чи газ.

Рис. 2.15. Інформація про екстрене засідання місцевої комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді, розміщена на сайті міської ради

Примітка. Сформовано за даними джерела [38]

Отже, важливою формою інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій є сайт Тернопільської міської ради.

Сайт інформує, що «16 вересня у Тернополі відбулася презентація мобільного додатку «ДеУкриття», завдяки якому жителі та гості міста зможуть під час сигналу оповіщення «Повітряна тривога» знайти у телефоні найближче укриття відповідно до місця свого перебування» [38] (рис. 2.16).

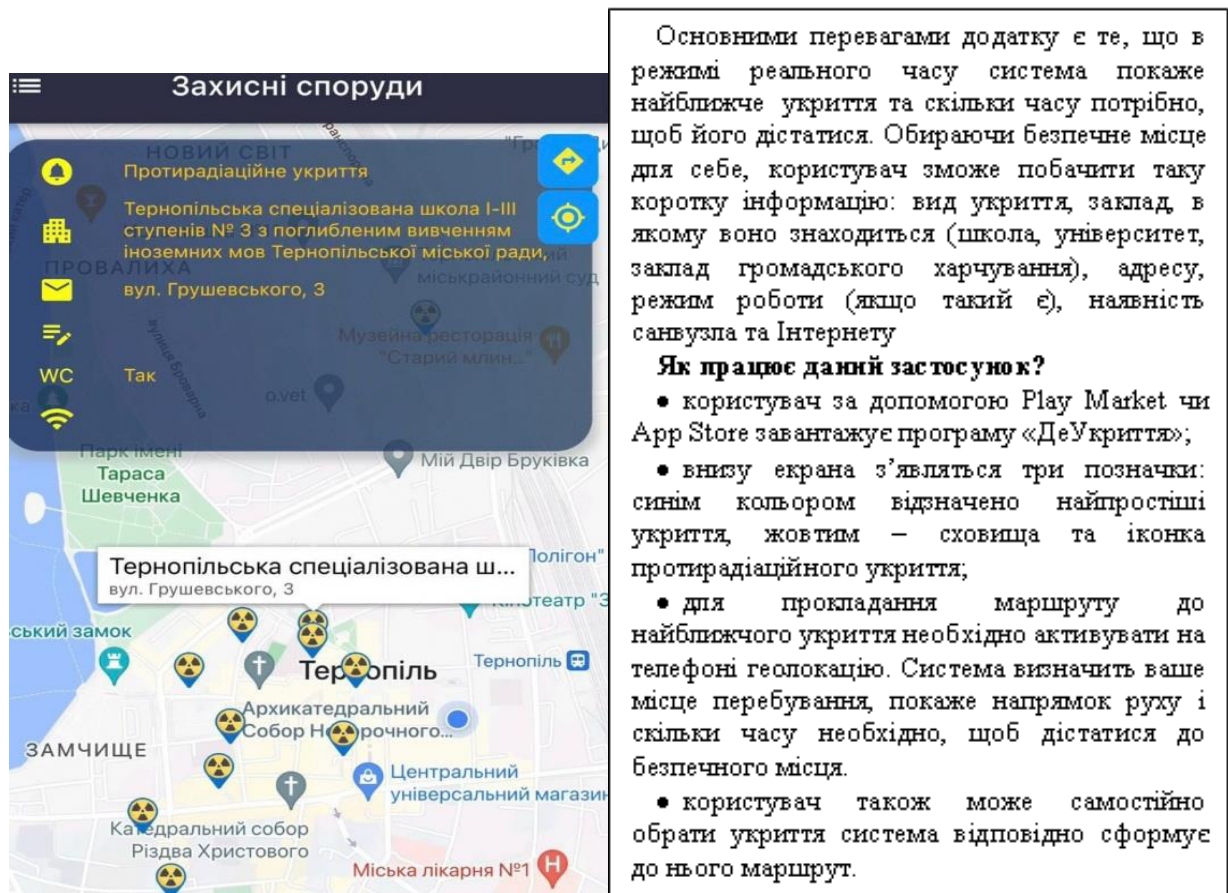

Рис. 2.16. Інформація про мобільний додаток «ДеУкриття»
Примітка. Сформовано за даними джерела [38]

Важливо, що в умовах воєнного стану відбуваються засідання комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при Тернопільській міській раді з актуальних питань життєдіяльності громади. До прикладу, на засіданні цієї комісії 30.06.2022 року розглядалось питання стану пожежної та техногенної безпеки в закладах освіти і науки, охорони

здоров'я, культури, об'єктах соціального захисту населення Тернопільської міської територіальної громади (див. додаток Б).

Отже, можемо констатувати, що, в цілому, інформаційно-комунікативний супровід здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій опирається на принципи: гласності, вільного, відповідно до законодавства доступу населення до інформації в сфері цивільного захисту; пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей; спільної, синхронної діяльності суб'єктів щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що організаційна система включає такі найважливіші складові як: цілеорієнтація діяльності; законодавчий і нормативно-правовий супровід, що є виключно важливим у роботі державних організацій, до категорії яких належить Управління; організаційна структура; система керівництва (організаційна влада); організаційна культура; організаційні кордони. Ці складові формують організаційні підвалини для діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, в тому числі, щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій.

2. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру в Управлінні надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради розкривається через підготовку та здійснення множини організаційно-правових, соціально-економічних, інформаційних, комунікативних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів регулювання техногенної безпеки. Разом з тим, недосконалою є практика фінансування видатків на створення матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС, завчасного нагромадження й підтримання в постійній готовності приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки. Це знижує результативність роботи досліджуваного Управління щодо запобігання

виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

3. В ході проведення оцінки інформаційно-комунікативного супроводу здійснення органом місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій констатовано, що, в цілому, інформаційно-комунікативний супровід здійснення Управлінням діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій є належним і опирається на принципи: гласності, вільного, відповідно до законодавства доступу населення до інформації в сфері цивільного захисту; пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей; спільної, синхронної діяльності суб'єктів щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій. Джерелами управлінської інформації є: законодавчі і нормативно-правові акти, програми, сайт Тернопільської міської ради тощо.

РОЗДІЛ 3
ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ
ДОСЛІДЖУВАНИМ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ
ТЕХНОГЕННИХ СИТУАЦІЙ

3.1. Вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакція на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування

Обґрунтовуючи шляхи вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакції на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування, зазначимо, що у ході виконання розділу 2 кваліфікаційної роботи, ми виявили процеси поступового переміщення у діяльності Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій Тернопільської міської ради з принципу реагування на принцип запобігання. Про це, наприклад, додатково свідчить те, що:

- 22.02.2021 р. було проведено тренування Тернопільської міської ланки Тернопільської територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ щодо виконання завдань під час пропуску льодоходу, повені та паводків. До тренування були залучені представники спеціалізованих служб цивільного захисту;

- 12.02.2021 р. у навчальних закладах було проведено тренування з екстреної евакуації. Проведено онлайн-семінар з головами комісій з питань техногенно – екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій дошкільних закладів на тему «Алгоритм дій комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій та працівників ЗДО при загрозі виникнення та виникненні надзвичайних ситуацій»;

- 12.03.2021 р. на базі державного професійно-технічного навчального закладу «Тернопільське вище професійне училище сфери послуг та туризму» для керівників професійно-технічних училищ та відповідальних осіб з питань цивільного захисту було проведено показове об'єктове тренування з питань

цивільного захисту.

Крім вищезазначених тренувань, Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради у 2021 році активізувало роботу в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області щодо підготовки фахівців (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Окремі показники роботи Управління надзвичайних ситуацій
Тернопільської міської ради за 2019-2022 роки**

№ зп /п	Показники	За 2019 рік	За період роботи з 01.01.2020 по 31.10.2020	За період роботи з 01.01.2021 по 31.10.2021	За період роботи з 01.01.2022 по 01.07.2022
1	2	3	4	5	
1	Забезпечено підготовку в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області керівного складу, на який покладено обов'язки з питань цивільного захисту	55	55	108	111
2	Забезпечено підготовку в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту командно-начальницького складу.	141	141	379	407

Примітка. Сформовано за даними Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міськради

Процеси навчання, проведення тренувань є важливими, оскільки вказують на те, що функціями, які виконує Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, є: організаційна, командоформуєча і консолідуєча.

З цього приводу, наприклад, В.Маслей зазначає, що «результативній реалізації реформи децентралізації влади, дієвій реалізації державної політики в сфері безпеки життєдіяльності і протидії надзвичайним ситуаціям сприятиме

виконання органами місцевого самоврядування інформаційної, організаційної, інфраструктурної, командоформуючої, консолідуючої функцій. Це посилить чіткість у розподілі функцій у галузі цивільного захисту між органами державної влади і органами місцевого самоврядування (актуально для України, зважаючи на вибір її стратегічного курсу на євроінтеграцію) та сприятиме реалізації повноцінної реформи децентралізації влади» [20].

Разом з тим, система навчання щодо дій в обставинах НС техногенного та природного характеру вимагає вдосконалення за напрямками, які охоплюють роботу суб'єктів на різних рівнях, і які систематизовані на рис. 3.1.

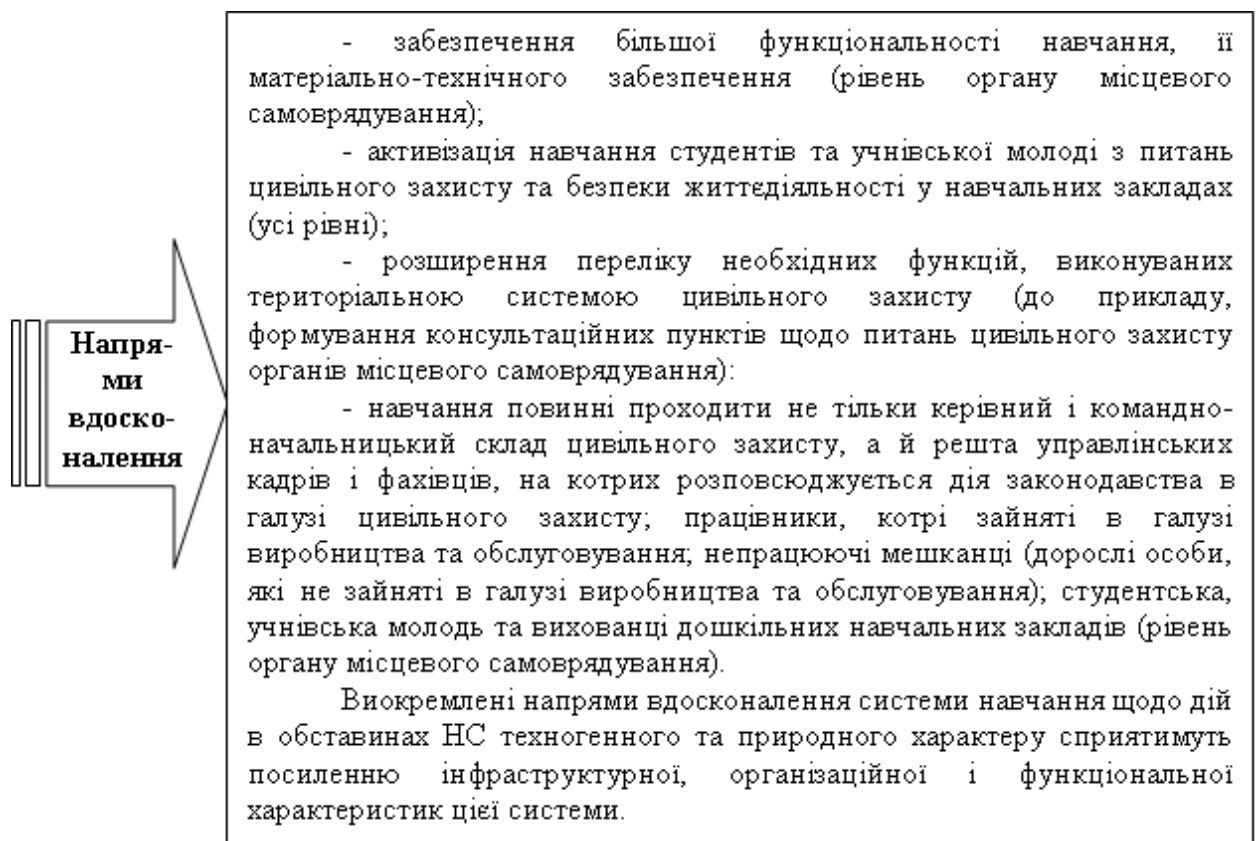

Рис. 3.1. Напрями вдосконалення системи навчання щодо дій в обставинах НС техногенного та природного характеру

Примітка. Сформовано автором самостійно

Підтвердженням логічності і доцільності пропонованих нами напрямів вдосконалення системи навчання щодо дій в обставинах НС техногенного та природного характеру є позиція автора наукового дослідження [20], яким «доведено, що для результативного вирішення завдань з підготовки керівного

складу цивільного захисту та решти управлінських кадрів і фахівців, єдина система навчання має мати відповідне завданняве навантаження, а доцільними для цього інструментами є: підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації керівного складу відповідно до професійних програм та програм підвищення кваліфікації цільового призначення в галузі цивільного захисту; навчання відповідно до програм підготовки на об'єктах господарської діяльності; тренування, навчально-методичні, спеціальні збори; підготовка працівників, котрі задіяні в галузі виробництва та обслуговування; навчання у складі навчальних груп працівників, котрі не входять до складу невоєнізованих угруповань; проведення навчань, тренувань мешканців, які не працюють; навчання відповідно до програми підготовки з цивільного захисту за місцем проживання, а також за допомогою заходів просвітницько-інформаційної роботи та пропаганди знань серед населення з питань захисту та дій у НС» [20].

Крім того, пропонуємо такі напрями вдосконалення системи інформаційно-аналітичного супроводу і, відповідно, інформаційних інструментів, підготовки органів управління різних рівнів до дій у надзвичайних ситуаціях:

- посилення методичного супроводу інформаційно-аналітичного забезпечення підготовки органів управління різних рівнів до дій у надзвичайних ситуаціях через застосування новітніх методик навчання (методичний інструмент);

- імплементація нових форм, методик, інноваційних технологій у процес навчання, оновлення змісту навчання через посилення практичної компоненти у ньому і наближення процесу навчання до існуючої ситуації (існуючих реалій) (організаційні, методичні та інформаційні інструменти);

- зміцнення інформаційно-аналітичного забезпечення підготовки органів управління різних рівнів до дій у надзвичайних ситуаціях через використання в процесі такої підготовки вітчизняної і зарубіжної практики (методичні та інформаційні інструменти).

У розділі 2 кваліфікаційної роботи ми зробили висновок про те, що компонентом запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру має бути проведення оцінювання рівнів ризику.

Для цього необхідно здійснювати аналіз стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської громади. Мету такого аналізу розкриває рис. 3.2.

Рис. 3.2. Мета і зміст аналізу стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської громади

Примітка. Сформовано автором з використанням методологічного підходу [24]

Необхідно зазначити, що окремі інформаційні дані для проведення аналізу стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської громади акумулюються в різних державних органах (Управлінні охорони навколишнього природного середовища Тернопільської ОДА, Головному управлінні державної служби надзвичайних ситуацій в Тернопільській області та інших органах, а також у документальних джерелах (Паспорті громади, регіональній доповіді про стан довкілля Тернопільської області, місцевих програмах тощо).

Однак, для забезпечення більшої дієвості запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакції на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування, доцільно, щоб така

інформація зосереджувалась в Управлінні надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, яке б проводило цілісний і ґрунтовний аналіз стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської громади.

3.2. Напрями посилення інформаційного супроводу досліджуваного органу місцевого самоврядування в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій

Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру визначає, що управління ризиками повинне здійснюватися на таких принципах: прийнятності, превентивності, мінімізації, повноти, адресності, обов'язковості інформування, свободи інформації (табл. 3.2).

Принцип свободи інформації, що лежить в основі управління ризиками, вказує на значимість інформаційного контакту, співпраці досліджуваного органу місцевого самоврядування з стейкхолдерами в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій. Важливим стейкхолдером в питанні запобігання виникненню техногенних ситуацій є і має бути громадськість.

Інформаційна взаємодія з громадськістю з боку Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської місьради в питанні запобігання виникненню техногенних ситуацій має відбуватись із дотриманням множини вимог:

1) цілеорієнтація спільної інформаційної діяльності усіх суб'єктів запобігання виникненню техногенних ситуацій (громадськості, досліджуваного органу місцевого самоврядування тощо) повинна бути зрозумілою і прозорою для усіх учасників взаємодії;

Принципи управління ризиками, визначені Концепцією управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Назва принципу	Його зміст
1	2
прийнятності	полягає у визначенні та досягненні у державі соціально, економічно і технічно обґрунтованих нормативних значень ризиків для населення, навколишнього природного середовища та об'єктів економіки,
превентивності	передбачає максимально можливе і завчасне виявлення небезпечних значень показників стану чи небезпечного процесу, які створюють загрозу виникнення надзвичайних ситуацій, та вжиття конкретних заходів, спрямованих на нейтралізацію такої загрози та/або мінімізації її наслідків;
мінімізації	згідно з ним ризик необхідно зменшувати до рівня досягнення розумного компромісу між безпекою та розміром витрат на її забезпечення,
повноти	відповідно до нього ризики для життєдіяльності людини чи функціонування будь-якого об'єкта є інтегральною величиною, яка повинна визначатися з урахуванням усіх загроз виникнення аварій та/або надзвичайних ситуацій, а також людського фактора,
адресності	полягає в тому, що ризиком повинен управляти той суб'єкт управління ризиком, на об'єкті або території якого він існує;
вибору доцільного значення	відповідно до нього суб'єкт управління ризиком забезпечує в межах від мінімального до гранично допустимого таке значення ризику, яке він вважає доцільним виходячи з наявних у нього економічних, технічних і матеріальних ресурсів та існуючих соціальних і політичних умов; суб'єкт управління ризиком, вибираючи доцільне значення ризику, гарантує певний рівень безпеки для населення та сплату страхових виплат у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
обов'язковості інформування	полягає в тому, що кожний суб'єкт управління ризиком зобов'язаний регулярно надавати органам державної влади та органам місцевого самоврядування існуючі значення,
свободи інформації	відповідно до нього необхідно враховувати громадську думку під час вирішення питань щодо будівництва та експлуатації існуючих потенційно небезпечних об'єктів.

Примітка. Сформовано на основі джерела [13]

2) для того, щоб забезпечити інформаційну безпеку учасників повинні бути визначені рівні і межі інформаційної діяльності;

3) процеси залучення та інформаційної участі громадськості в питанні запобігання виникненню техногенних ситуацій повинні бути гнучкими і здійснюватись з урахуванням інтересів громадян і чинних суспільно-політичних процесів.

Так, суб'єктами прийняття рішень в процесі управління запобіганням

виникненню техногенних ситуацій на території громади можуть бути: державні і самоврядні інституції, громадські (громадські об'єднання, громадські ради, населення громади та ін.) тощо (рис. 3.3).

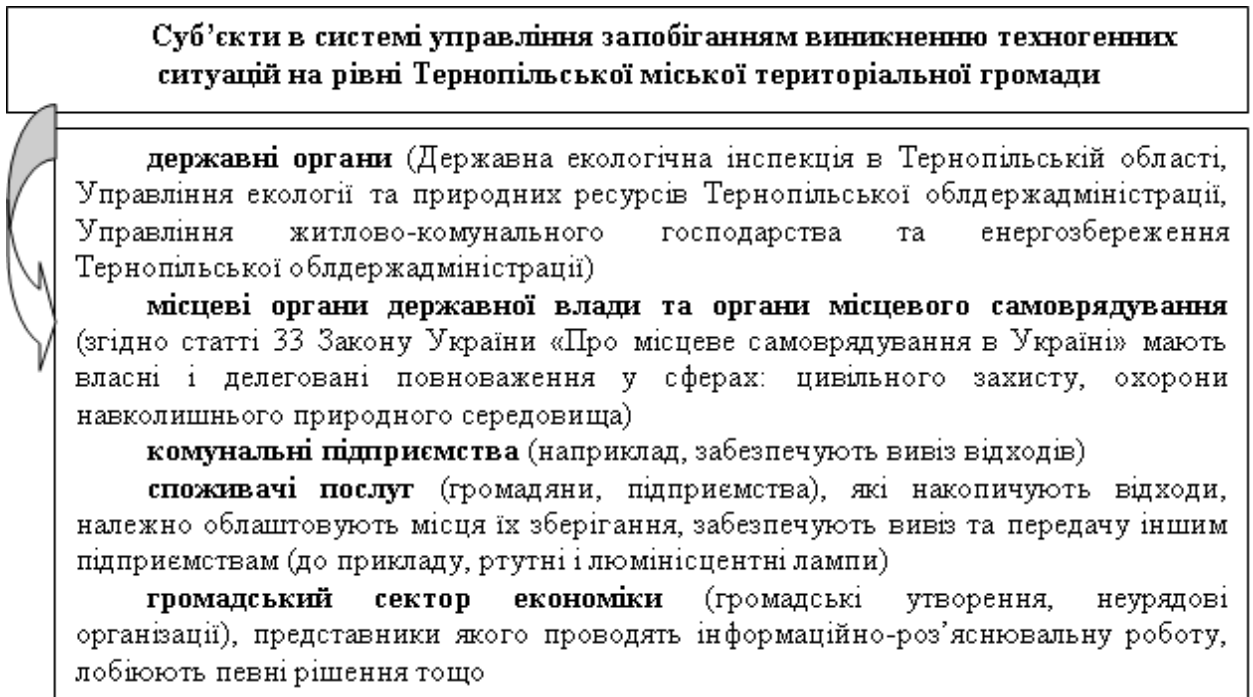

Рис. 3.3. Суб'єкти управління і прийняття рішень в процесі управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади

Примітка. Сформовано автором самостійно

Громадськість може приймати безпосередню участь у політичному процесі, лобіювати інтереси, які мають стратегічний характер, впливати на наслідки прийняття управлінських рішень своєю участю тощо.

«Загалом управлінське рішення є наслідком дослідження конкретної ситуації, аналізу наявних даних та інформації, прогнозування можливого розвитку подій, здійснення економічного обґрунтування вибору альтернативи із наявних шляхів досягнення конкретної мети. Будь-яке управлінське рішення має ефект від його реалізації, який включає економічну, організаційну, соціальну, юридичну, технологічну складову» [6] (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Види складових ефекту за від реалізації управлінських рішень в процесі управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади

Складова ефекту	Його зміст
1	2
Економічна	управлінське рішення щодо обрання конкретного методу взаємодії під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій має певну вартість, тобто вимагає фінансових та матеріальних вкладень. Оскільки наслідки надзвичайних ситуацій зазвичай фінансуються з Державного та/або місцевих бюджетів, то обрання економічно ефективного методу взаємодії є надзвичайно важливим.
Організаційна	ухвалене рішення повинно бути підкріплене зрозумілими механізмами його реалізації, відпрацьованою системою контролю, а також вертикальною координацією робіт, спрямованих на подолання наслідків надзвичайних ситуацій.
Соціальна	полягає у обранні методу взаємодії, який максимально враховуватиме інтереси суспільства, наприклад населення, яке знаходиться в зоні надзвичайної ситуації тощо.
Юридична	передбачає наявність юридичних підстав для застосування обраного методу взаємодії, тобто ухвалюючи рішення має бути враховано як вітчизняне нормативно-правове поле, так й положення міжнародних нормативно-правових актів у цій сфері.
Технологічна	наявність технологічних та інформаційних ресурсів для реалізації управлінського рішення щодо застосування того чи іншого методу взаємодії.

Примітка. Сформовано на основі джерела [6]

Однак, система управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади і процес прийняття управлінських рішень є недосконалими. Наприклад, існує переміщення акцентів у використанні методів управління на користь правових та адміністративних методів (приміром, сформовано законодавчі і нормативно-правові основи такого управління, визначено принципи ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру тощо). Методи економічного характеру застосовуються недостатньо (фінансування програм є неповним, приміром, програми захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та інших).

Недосконалість системи управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади (рис. 3.4) актуалізує питання її

інституціоналізації, яка містить інформаційну складову. Інституціоналізація є і надалі повинна бути частиною модернізації цієї системи (рис. 3.5).

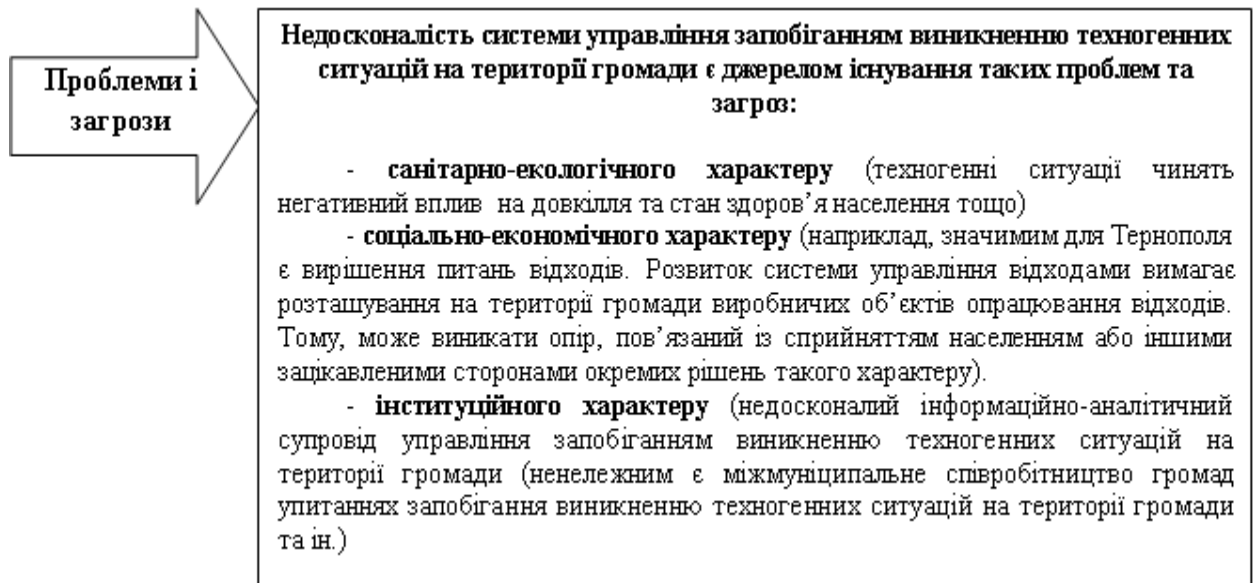

Рис. 3.5. Недосконалість системи управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади як джерело виникнення проблем і загроз
Примітка. Сформовано автором самостійно

«Ключовими соціальними потребами, які зумовлюють появу процесів інституціоналізації, є: «потреба комунікації (мова, освіта, зв'язок, транспорт); потреба у виробництві продуктів і послуг; потреба в розподілі благ і привілеїв; потреба безпеки громадян, захисту їх життя і благополуччя; потреба у підтримці системи нерівності (розміщення соціальних груп за позиціями, статусами тощо); потреба в соціальному контролі за поведінкою членів суспільства (релігія, мораль, право)»» [42].

Виходячи з того, що інституціональний підхід «здатен найбільш повно забезпечити вивчення соціальної системи в її безпосередньому взаємозв'язку з іншими підсистемами суспільства» [25], вважаємо, що система управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади прямо стосується практично усіх сфер, які «запускають» процес інституціоналізації.

Взаємозв'язок процесу інституціоналізації з системами управління і регулювання запобігання виникненню техногенних ситуацій на території громади ілюструє рис. 3.6.

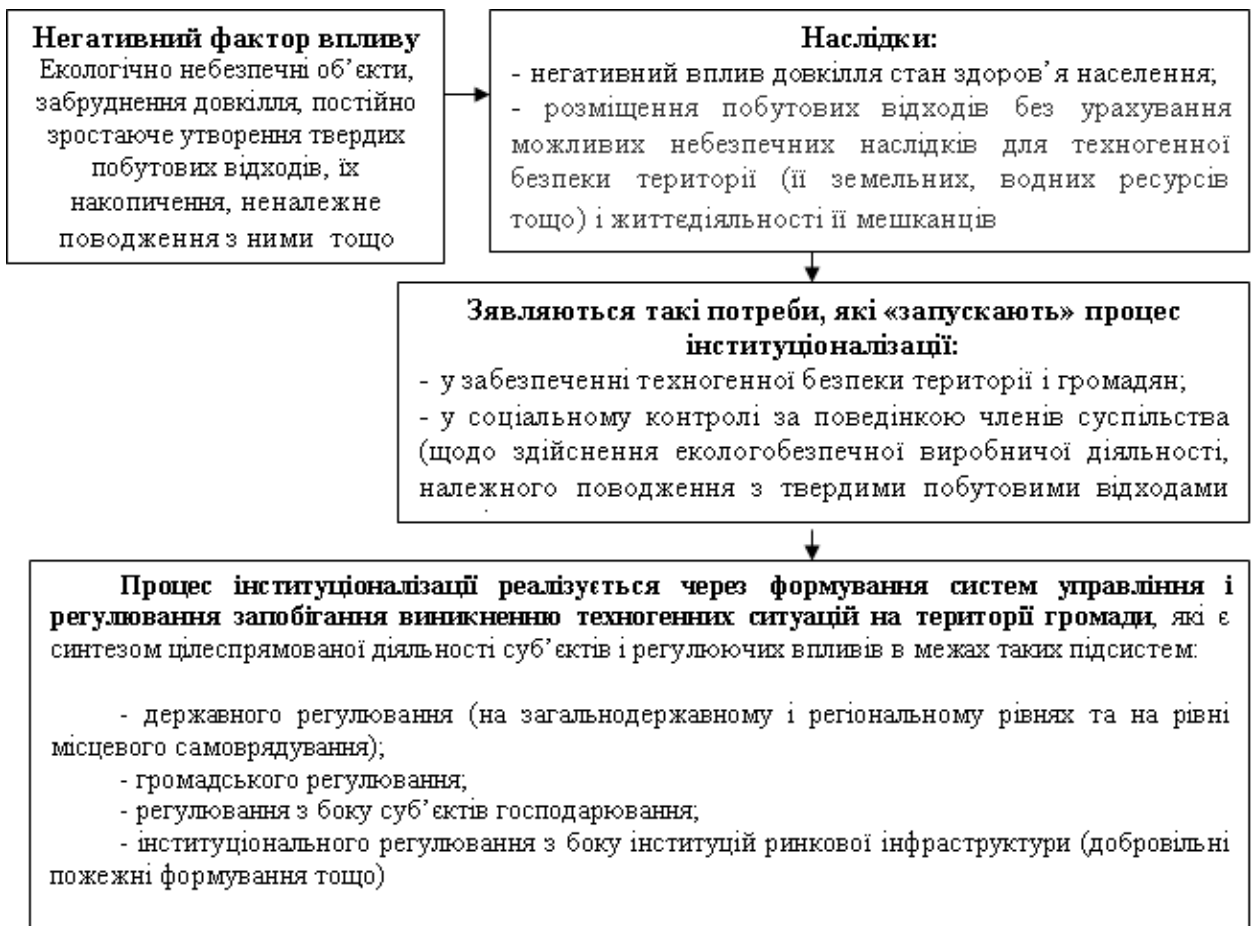

Рис. 3.6. Взаємозв'язок процесу інституціоналізації з системами управління і регулювання запобігання виникненню техногенних ситуацій на території громади

Примітка. Сформовано автором самостійно

Загалом, зважаючи на значимість реагування на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування, отримання позитивних екологічного, соціального та економічного ефектів у результаті запобігання виникненню техногенних ситуацій органи державної влади різних рівнів, Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, громадськість мають працювати синхронно, інституційно досконало, організаційно дієво та інформаційно ефективно.

Висновки до розділу 3

1. У контексті ідентифікації напрямів вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакції на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища Управління, автор зазначає, що

процеси навчання, проведення тренувань є важливими, оскільки вказують на те, що функціями, які виконує досліджуване Управління щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, є: організаційна, командоформуюча і консолідуєча. Однак, на думку автора, система навчання щодо дій в обставинах НС техногенного та природного характеру вимагає вдосконалення за множиною напрямів: забезпечення більшої функціональності навчання, її матеріально-технічного забезпечення тощо.

2. З метою вдосконалення системи інформаційно-аналітичного супроводу підготовки органів управління різних рівнів до дій у надзвичайних ситуаціях у роботі запропоновано використовувати організаційні, методичні та інформаційні інструменти.

3. У контексті вдосконалення інструментарію, використовованого Управлінням щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, зазначено, що компонентом запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру має бути проведення оцінювання рівнів ризику. Для цього необхідно здійснювати аналіз стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської міської територіальної громади. Мету і складові такого аналізу обгрунтовано автором.

4. Принцип свободи інформації вказує на значимість інформаційного контакту, співпраці досліджуваного органу місцевого самоврядування з стейкхолдерами в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій, одним із яких є і має бути громадськість.

5. Недосконалість системи управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади актуалізує питання її інституціоналізації, яка містить інформаційну складову. Взаємозв'язок процесу інституціоналізації з системами управління і регулювання запобігання виникненню техногенних ситуацій на території громади представлено в роботі.

Висновки

1. Значимість діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій обумовлює постійно зростаючий ризик утворення надзвичайних ситуацій техногенного характеру, що, відповідно, сприяє зростанню обсягів наслідків надзвичайних ситуацій.

2. Функціональне навантаження щодо запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного характеру крім інших суб'єктів (органів влади різних рівнів тощо) мають органи місцевого самоврядування. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: власні і делеговані повноваження щодо забезпечення цивільного захисту.

3. Наведений методологічний підхід до дослідження процесу діяльності органів місцевого самоврядування щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій спрямований на об'єднання теорії і практики, формування цілісного концептуального підходу до удосконалення об'єкта кваліфікаційної роботи у перспективі.

4. Організаційна система формує організаційні підвалини для діяльності Управління надзвичайних ситуацій Тернопільської міської ради, в тому числі, щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій, і включає такі складові як: цілеорієнтація діяльності; законодавчий і нормативно-правовий супровід, що є виключно важливим у роботі державних організацій, до категорії яких належить Управління; організаційна структура; система керівництва (організаційна влада); організаційна культура; організаційні кордони.

5. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру в Управлінні надзвичайних ситуацій знаходить свій прояв через підготовку та здійснення множини організаційно-правових, соціально-економічних, інформаційних, комунікативних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів регулювання техногенної безпеки. Однак, недосконалою є практика фінансування видатків на створення матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС, завчасного нагромадження й підтримання в постійній готовності приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки. Це знижує

результативність роботи досліджуваного Управління.

6. Автором констатовано, що, в цілому, інформаційно-комунікативний супровід здійснення Управлінням діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій є належним і опирається на множину принципів. Джерел управлінської інформації віднесено: акти законодавства, сайт Тернопільської міської ради, програми та ін.

7. Ідентифікуючи напрями вдосконалення інструментарію щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій як реакції на виклики зовнішнього і внутрішнього середовища органу місцевого самоврядування, автор стверджує, що система навчання щодо дій в обставинах НС техногенного та природного характеру вимагає вдосконалення за множиною напрямів: забезпечення більшої функціональності навчання, її матеріально-технічного забезпечення тощо.

8. У роботі запропоновано використовувати організаційні, методичні та інформаційні інструменти з метою вдосконалення системи інформаційно-аналітичного супроводу підготовки органів управління різних рівнів до дій у надзвичайних ситуаціях.

9. Компонентом запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного характеру має бути проведення оцінювання рівнів ризику. Це вимагає здійснення аналізу стану техногенно-екологічної безпеки Тернопільської громади, мету і складові якого обґрунтовано у роботі.

10. На значимість інформаційного контакту, співпраці досліджуваного органу місцевого самоврядування з стейкхолдерами в контексті запобігання виникненню техногенних ситуацій вказує принцип свободи інформації. Важливим стейкхолдером є і має бути громадськість.

11. Інституціоналізація системи управління запобіганням виникненню техногенних ситуацій на території громади повинна бути частиною модернізації цієї системи. Взаємозв'язок процесу інституціоналізації з системами управління і регулювання запобігання виникненню техногенних ситуацій на території громади представлено у роботі.

Список використаних джерел

1. Андриєнко М.В., Борисов А.В., Черкасов О.О. Реалізація державної політики у сфері цивільного захисту: реорганізація центрального органу виконавчої влади України. Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. журнал. 2019. № 1. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1421>.
2. Андронов В.А., Майстро С.В., Колєнов О.М., Мірошніченко Р.В. Державна політика у сфері охорони довкілля та збалансованого природокористування: монографія. Х. : НУЦЗУ, 2019. 185 с.
3. Артем'єв С.Р., Малько О.Д. Цивільний захист як чинник системи забезпечення національної безпеки. Наука і правоохорона. 2018. № 2. С. 42-49.
4. Байсарович І.М., Коржнев М.М., Шестопапов В.М. Базові поняття екологічної геології /. – Київ: Видавництво географічної літератури „Обрії”. 2008. 124 с.
5. Басюрська Т. Формування організаційної культури в органі місцевого самоврядування. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44701/1/%D0%91%D0%B0%D1%81%D1%8E%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_original_16022022_074848.pdf
6. Белікова К., Кравченко Ю., Потеряйко С., Марченко О. Організація взаємодії між органами управління у надзвичайних ситуаціях: правовий, організаційний та економічний аспекти. URL: <http://116-Текст%20статті-277-1-10-20201130.pdf>
7. Вівчар О.І. Механізм розподілу фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади: безпекові контексти. Інституційні засади і маркетингові імперативи сталого розвитку : колективна монографія ЕУ. Тернопіль: «Економічна думка ЗУНУ», 2020. С. 215-221.
8. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. Затверджено повноваження органів місцевого самоврядування щодо цивільного захисту. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/zatverdzheno-povnovazhennya-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya-shhodo-tsyvilnogo-zahystu/>
10. Кобко Є.В. Шляхи удосконалення адміністративно-правових заходів запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. Вип. 1. С. 202-211.

11. Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

12. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

13. Концепція управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 січня 2014 р. № 37-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-%D1%80#Text>

14. Кравців С.Я., Соболев О.М., Коссе А.Г. Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки. Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2017. Вип. 1 (6). С.336-341.

15. Кривокульська Н.М. Удосконалення інституційних основ управління регіональним розвитком туризму та рекреації через здійснення управлінням ДСНС України в Тернопільській області функціональної діяльності щодо забезпечення безпеки екосистеми. Галицький економічний вісник. 2015. №2. (49). С. 40-49.

16. Кулешов М.М. Система реагування на надзвичайні ситуації та механізми управління. Вісник НУЦЗУ. 2017. Вип.1 (6) . С. 314-321.

17. Лещенко О.Я. Міжнародний досвід трансформації систем цивільного захисту в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів. Молодий вчений. 2017. Вип. № 8 (48). С. 339-344.

18. Литвиновський Є.Ю. Деякі результати спостереження за організацією функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту. Державне управління. 2020. № 4(6). С. 160-185.

19. Майстро С.В. Особливості інституційного механізму державного управління системою цивільного захисту в різних країнах. Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2017. Вип. 2 (7). С. 407-415.

20. Маслей В.М. Управління процесами попередження надзвичайних ситуацій та мінімізації їх наслідків. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії економічних наук за спеціальністю 073 – менеджмент. Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2021. 200с.
[URL:https://www.wunu.edu.ua/svr/disertacia/masley/dusertatsia.pdf](https://www.wunu.edu.ua/svr/disertacia/masley/dusertatsia.pdf)
21. Овсяник В.М. Інформація як основа успішної взаємодії органів влади в умовах надзвичайних ситуацій. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 2. С. 149-156.
22. Павлов С.С. Цивільний захист як об'єкт системи публічного управління: питання теорії. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 4. С. 137-144.
23. Палагута С.В., Коваленко В.В., Могильниченко В.В., Корепанова Н.В. Шляхи побудови сучасних систем оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій. Цивільний захист та пожежна безпека. 2017. № 1. С. 4-10.
24. Перші кроки щодо організації цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування: серія практичних порадників / О.Я. Лещенко, С.А. Кудін, В.М. Михайлов, М.В. Андрієнко, В.Ф. Коробкін, Н.М. Романюк, Л.В. Калиненко, А.С. Борисова; за заг. ред. П.Б. Волянського, С.А. Парталяна. К. : ІДУ НД ЦЗ, 2021. Серія 1. 36 с.
25. Петроє О. Інституціональний підхід як методологічна основа дослідження та аналізу соціальних систем у державному управлінні. URL: [irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64 > znpnadu_20..](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64?znpnadu_20)
26. Поліщук А.В. Об'єктивна необхідність здійснення органами місцевого самоврядування діяльності щодо запобігання виникненню техногенних ситуацій. Тези всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України». Тернопіль, 31.05.2022р.
27. Поліщук А.В. Тези VII Науково-практичної конференції студентів та молодих вчених з міжнародною участю «Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі». Тернопіль, 21.10.2022 р.

28. Положення про Управління надзвичайних ситуацій, затверджене рішенням Тернопільської міської ради №8/3/6 від 29.01.2021 року «Про внесення змін до рішення міської ради від 05.01.2011р. №6/4/51 «Про затвердження положень про виконавчі органи міської ради»». URL: <https://ternopilcity.gov.ua/vikonavchi-organi-radi/upravlinnya--viddili/4810.html>
29. Програма захисту населення і території Тернопільської міської територіальної громади від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2019-2022 роки. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/24692.html>
30. Програма забезпечення пожежної та техногенної безпеки Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2022 роки. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/35073.html>
31. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України (Редакція від 13.02.2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
32. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
33. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.
34. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>.
35. Рашкевич Н.В. Аналіз техногенної небезпеки технологій поводження з твердими побутовими відходами. Комунальне господарство міст. 2019. №152. С. 58-66.
36. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2021 році. URL: https://ecology.te.gov.ua/media/uploads/%D1%80%D0%B5%D0%B3_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B22021_compressed.pdf

37. Реконструкція укриттів в закладах освіти - це питання лише організації навчання або ж захисту цивільного населення? URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15267>
38. Сайт Тернопільської міської ради. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/>
39. Статут Тернопільської міської територіальної громади. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/28454.html>
40. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки та план заходів з її реалізації у 2021–2023 роках: затверджена рішенням сесії Тернопільської обласної ради від 03 грудня 2020 року № 16. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-ternopilskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>
41. Сучасні принципи цивільного захисту населення України. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4136-suchasni-printsipi-tsivilnogo-zahistu-naselennya-ukraini/> <https://www.bsmu.edu.ua/blog/4136-suchasni-printsipi-tsivilnogo-zahistu-naselennya-ukraini/>
42. Трощинський В. Соціальний розвиток : опорний конспект навчальної дисципліни. В. Трощинський, О. Петроє, І. Горгес. К. : НАДУ, 2008. 192 с.
43. Тютюнник В.В., Калугін В.Д., Писклакова О.О. Основоположні принципи створення у єдиній державній системі цивільного захисту інформаційно-аналітичної підсистеми управління процесами попередження й локалізації наслідків надзвичайних ситуацій. Системи управління, навігації та зв'язку. 2018. №4(50). С. 168-177.
44. Федорчак В.В. Інтеграційний механізм державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. 2018. № 1. С. 167-171.
45. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 304 с.
46. Шкільняк М.М., Желюк Т.Л., Дудкіна О.П., Попович Т.М., Жуковська А.Ю. Управління розвитком цивільного захисту та місцевої пожежної охорони в умовах децентралізації. Вісник ТНЕУ. 2018. №1. С. 152-158.

47. Шкільняк М.М., Кривокульська Н.М. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Публічна служба» для здобувачів вищої освіти другого рівня «Магістр» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Державна служба». Тернопіль, ЗУНУ, 2020. 156с.
48. Castillo E., Rodriguez F. Determining responsetimes for the deployment of terrestrial resources for fighting forestfires: A case study: Mediterranean-Chile. *Ciencia e investigación agraria: revista latinoamericana de ciencias de la agricultura*. 2015. № 42.1. P. 97-107.
49. Eastern Partnership — 20 Deliverables for 2020: Focusing on key priorities and tangible results. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/swd_2017300f1jointstaffworking_paper_en_v5_p1_940530.pdf
50. Ivanets H., Horielyshev S., Ivanets M., D. Baulin, Tolkunov I., Gleizer N., Nakonechnyi A. Development of combined method for predicting the process of the occurrence of emergencies of natural character. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. Vol. 5. Issue 10(95). P. 48-55.
51. Kobylkin D.S., Zachko O.B. Structural models of safety-oriented management of infrastructure projects decomposition. *Materials of 2020 IEEE 15th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies (CSIT 2020)*. V. 2. Lviv-Zbarazh, 2020. P. 131-134.
52. Kropyvnytskyi V.S., Maistro S.V., Shvedun V.O., Stankevych S.V. Prognosis of emergencies and their impact on population and territory of Ukraine. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2020. № 10 (4). 218-224.
53. Kropyvnytskyi V.S., Maistro S.V., Krukov O.I., Stankevych S.V. Environmental emergencies: public civil protection mechanisms. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11(1). P. 171-175.